

STRATEGIJA RURALNOG RAZVOJA OPŠTINE SOKOBANJA 2010-2014

RADNA VERZIJA

Sokobanja, April 2010. godine

Sadržaj

Sadržaj.....	2
Lista skraćčenica.....	4
Uvod.....	5
1. Zakonski okvir razvoja ruralnih područja.....	6
1.1. Istorijat.....	6
1.2. Pregled.....	6
1.3. Ministarstva.....	7
1.3.1. Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu (MPŠV).....	7
1.3.2. Ministarstvo za zaštitu životne sredine i prostorno planiranje.....	8
1.4. Zakonski okvir ruralnog razvoja u Srbiji.....	8
1.4.1. Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju.....	8
1.4.2. Nacionalni plan ruralnog razvoja.....	9
1.5. EU politika ruralnog razvoja.....	10
1.5.1. EU politika ruralnog razvoja.....	10
1.5.2. EU politika ruralnog razvoja ka zemljama kandidatima.....	10
1.6. Istočna Srbija.....	11
2. Opšte informacije.....	13
2.1. Prirodne karakteristike.....	13
2.1.1. Geografski položaj.....	13
2.1.2. Reljef.....	13
2.1.3. Klima.....	13
2.1.4. Prirodni resursi.....	14
2.1.5. Vodni resursi.....	14
2.2. Stanovništvo.....	16
2.3. Infrastruktura.....	17
2.3.1. Putna infrastruktura.....	17
2.3.2. Vodovod i kanalizacija.....	18
2.3.3. Elektroenergetski sistem.....	19
2.4. Privreda.....	19
2.4.1. Privredni resursi.....	19
2.4.2. Šumarstvo.....	20
2.4.3. Poljoprivreda.....	21
2.5. Turizam.....	28
3. Indikatori ruralnog razvoja.....	29
4. Analiza problema sa SWOT analizom.....	35
4.1. Analiza problema.....	35
4.2. SWOT analiza.....	36
5. U susret viziji.....	39
5.1. Strateški cilj 1. – Razvoj poljoprivrede.....	39
5.2. Strateški cilj 2. – Očuvanje i razvoj sela.....	40
5.3. Strateški cilj 3 - Razvoj ruralnog turizma.....	40
5.3. Strateški cilj 4. – Održivo korišćenje prirodnih resursa.....	41
6. Strateški dokument.....	43
6.1. Vizija.....	43

6.2. Opšti i posebni ciljevi	43
6.2.1. Razvoj poljoprivrede.....	44
6.2.2. Očuvanje i razvoj sela.....	45
6.2.3. Razvoj ruralnog turizma	46
6.2.4. Održivo korišćenje prirodnih resursa.....	47
7. Akcioni planovi.....	48
8. Monitoring I implamentacija.....	74
9. Plan za smanjenje rizika.....	76
10. Plan komunikacije.....	78

Lista skraćenica

CRS – Centar za razvoj sokobanjskih sela

EU – Evropska Unija

MPŠV – Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Vodoprivrede Republike Srbije

LSU – lokalne samouprave

IPA – Instrument pred-pristupne pomoći

IPARD – Instrument pred-pristupne pomoći u razvoju ruralnih područja

JKP – Javno komunalno preduzeće

KLER – Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj

KO – katastarska opština

MZ – Mesna zajednica

OU – Opštinska Uprava

OTKS – Organizacija za turizam, kulturu i sport

PC – Poslovni centar

RARIS – Regionalna agencija za razvoj Istočne Srbije

RS – Republika Srbija

SPC – Srpska pravoslavna crkva

SRP – Strogi rezervat prirode

Uvod

Sadašnja politika EU pruža veliku podršku razvoju ruralnih područja kako u državama članicama EU tako i u zemljama kandidatima za članstvo u EU. Politika ruralnog razvoja EU je jedna od najvažnijih politika EU.

Podrška EU zemljama kandidatima se ogleda u pristupnosti IPA, i posebno IPARD, fondova. Bitna komponenta ovih fondova je podrška razvoju ruralnih područja i zaštita životne sredine. Srbija se za potpuno korišćenje IPARD fondova mora pripremiti na nacionalnom, regionalnom, i lokalnom nivou.

Efikasnost politike ruralnog razvoja, međutim, u najvećoj meri zavisi od lokalne zajednice pa čak i individualnih inicijativa na lokalnom nivou. Politika ruralnog razvoja se zasniva na „lider“ principu, programu koji za cilj ima revitalizaciju ruralnih oblasti kroz ohrabrivanje društvenog, ekonomskog i ekološkog preduzetništva od strane pojedinaca i grupa.

Jedan od preduslova za korišćenje IPARD fondova je postojanje strategija ruralnog razvoja u lokalnim samoupravama. IPARD sredstva će moći da se koriste konkurisanjem sa projektima iz strategija ruralnog razvoja.

Sokobanja je danas jedna od vodećih turističkih destinacija u Srbiji, poznata po zdravstvenom turizmu. U strategiji razvoja turizma Republike Srbije okarakterisana je kao banja sa najviše potencijala za razvoj i kao jedna od najatraktivnijih turističkih destinacija.

Uprkos tome, najveći procenat stanovništva Sokobanje još uvek živi na selu. Gustina naseljenosti je niska, a u strukturi narodnog dohotka dominantno učešće imaju poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda kao i vađenje ruda i kamena. Struktura narodnog dohotka ukazuje da se postojeći razvoj opštine zasniva na korišćenju postojećih prirodnih resursa. Po ovim, ali i najvećem broju drugih pokazatelja, Sokobanja pripada kategoriji ruralnih opština.

Svakako najveći problemi sa kojima se Sokobanja suočava su dramatični demografski procesi koji se ogledaju u intenzivnom demografskom pražnjenju sela i regiona u celini, visokoj nezaposlenosti i nedovoljno razvijenoj infrastrukturi, posebno u seoskim sredinama.

Privredni i ekonomski razvoj opštine Sokobanja u narednom periodu se treba zasnivati na održivom iskorišćavanju prirodnih resursa i ravnomernom razvoju gradske i seoskih sredina. U tom kontekstu pravilan, strateški i dinamičan razvoj ruralnih područja ima presudan značaj za razvoj opštine.

Cilj strategije ruralnog razvoja je da definiše strateške ciljeve u razvoju ruralnih područja i identifikuje najvažnije programe i projekte koji mogu dovesti do prestanka migracija, dinamičnog privrednog razvoja i efikasnijeg korišćenja predpristupnih sredstava EU.

1. Zakonski okvir razvoja ruralnih područja

Približno 70% teritorije Republike Srbije se može definisati kao ruralno. U ovim oblastima živi oko 43% ukupnog stanovništva Srbije. Ruralne oblasti u Srbiji se značajno razlikuju po socijalnim, ekonomskim i demografskim karakteristikama.

Osnovni problemi i trendovi sa kojim se suočavaju skoro sve ruralne oblasti su migracije, slaba diverzifikacija ekonomskih aktivnosti, ekstenzivna poljoprivreda je dominantna ekonomska aktivnost, visoka stopa nezaposlenosti, nedostatak mogućnosti za zapošljavanje, slaba i nerazvijena infrastruktura, nizak BDP po glavi stanovnika u poređenju sa urbanim oblastima i nezagađena životna sredina koja se suočava sa potencijalnim pretnjama. Većina ovih problema je posledica globalnih promena u prethodnom periodu.

1.1. Istorijat

Poljoprivreda je oduvek u Srbiji bila važna privredna grana kojoj se poklanjalo malo pažnje. Specijalni fondovi i podsticaji za razvoj poljoprivrede nisu postojali do početka 70-tih godina. Početkom 1980-tih godina su pod uticajem Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) i uz pomoć međunarodnih fondova formirana i plasirana sredstva "Zelenog plana" sa ciljem unapređenja poljoprivredne proizvodnje. Poljoprivrednim domaćinstvima su finansijska sredstva distribuirana preko državnih preduzeća i zadruga.

Tokom devedesetih godina prošlog veka postojalo je nekoliko fondova i programa za razvoj nerazvijenih regiona i revitalizaciju sela. U uslovima izražene sive ekonomije i monetarnih poremećaja tokom devedesetih godina fondovi za smanjenje regionalnih razvojnih dispariteta, kao i oni namenjeni poljoprivredi i ruralnom razvoju nisu mogli da daju vidljive rezultate.

1.2. Pregled

Sa donošenjem Zakona o korišćenju sredstava agrarnog budžeta iz 1995. godine u Republici Srbiji se stvaraju pretpostavke za obezbeđenje finansijske pomoći za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja.

U maju 2009. godine je donešen Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju koji definiše ciljeve u razvoju ruralnih područja i mere koje treba da dovedu do razvoja ruralnih područja.

U Srbiji još uvek nije donešena strategija ruralnog razvoja. Uz to, u Srbiji i dalje ne postoji koncept usklađivanja regulative iz oblasti ruralnog razvoja sa regulativom EU (komunitarno pravo). U nizu strateških dokumenata specifični problemi ruralnih područja nisu posebno prepoznati.

Strategija regionalnog razvoja, Nacionalna strategija održivog razvoja, Strategija razvoja poljoprivrede i Strategija razvoja turizma u Srbiji se u određenim delovima, u manjoj ili većoj meri, bave problemima ruralnih područja.

U ovom trenutku se jedino MPŠV, odnosno Sektor za ruralni razvoj u okviru MPŠV, bavi ruralnim razvojem. Pravni okvir za aktivnosti MPŠV su postojeći zakoni, pravilnici i uredbe.

MPŠV je 2007. godine osnovalo Mrežu za podršku ruralnom razvoju u Srbiji (u daljem tekstu MRR). Trenutno postoji 15 regionalnih centara, a svaki od njih obuhvata 10-15 područnih kancelarija. Od ovih centara se očekuje da uz pomoć i u saradnji sa MPVŠRS i lokalnim samoupravama prikupljaju i šire informacije relevantne za određene ciljne grupe, kao i da pojačaju aktivnosti u lokalnoj zajednici. Očekuje se da u narednom periodu regionalni centri postanu lokalne akcione grupe koje će predlagati i sprovoditi projekte, pratiti različite dostupne fondove za ruralni razvoj i baviti se pred-pristupnim fondovima EU namenjenim lokalnom razvoju.

U ovom trenutku u Srbiji ne postoji koordinacija u donošenju sistemskih i strateških dokumenata, procesu planiranja i usmeravanja sredstava državne pomoći, saradnji između različitih Ministarstava i saradnji između brojnih institucija i subjekata koji su uključeni u različite aspekte ruralnog razvoja.

Kadrovski, tehnički i organizaciono, LSU su još uvek nedovoljno osposobljene da se angažovanije bave ruralnim razvojem. LSU imaju ogroman broj prioriteta u razvoju ruralnih područja. U velikom broju

slučajeva reč je o problemima koji se nalaze van pravnih nadležnosti LSU. U grupi najčešće pominjanih prioriteta u razvoju LSU, vezanih za ruralni razvoj, su obnova ili izgradnja infrastrukture u selima, edukacija i obuka seoskog stanovništva i razvoj ruralnog turizma. Navedeni problemi su posebno izraženi u regionu Istočne Srbije. U poslednje dve-tri godine se javljaju projekti i aktivnosti u kojima dolazi do regionalne saradnje LSU, ali se oni nalaze prvenstveno u sferi lokalnog ekonomskog razvoja, a nosioci su Regionalne agencije za lokalni ekonomski razvoj.

U narednom periodu će se raditi na harmonizaciji propisa sa EU koja uključuje donošenje nedostajućih propisa i strategija, formiranje novih institucija, efikasnu primenu postojeće regulative, izmenu organizacije rada, koordinirani rad različitih ministarstava i aktera u ruralnom razvoju, izmenjen rad LSU i podizanje ljudskih i tehničkih kapaciteta na svim nivoima.

1.3. Ministarstva

1.3.1. Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu (MPŠV)

Odgovornosti

Pravni okvir rada za MPŠV je Zakon o ministarstvima (SG RS No. 43/2007) koji uključuje menadžment države u okviru brojnih aktivnosti.

Pravni okvir za aktivnosti MPŠV su postojeći zakoni, pravilnici i uredbe.

Unutrašnja organizacija MPŠV

Unutrašnja organizacija MPŠV je:

- Kabinet
- Sektor za analitiku i agrarnu politiku
- Sektor za ruralni razvoj
- Sektor za pravne, opšte i normativne poslove
- Sektor za agrarnu operativu i finansijsko upravljanje
- Generalni inspektorat
- Uprava za veterinu
- Uprava za šume
- Uprava za zaštitu bilja
- Republička direkcija za vode

Sektor za ruralni razvoj

Sektor se sastoji od:

- Odseka za podršku ruralnom razvoju
 - Grupe za planiranje ruralnog razvoja
 - Grupe za praćenje ruralnog razvoja
- Grupe za administrativnu podršku ruralnom razvoju
- Grupe za savetodavne službe
- Odsek za upravljanje poljoprivrednim zemljištem u državnoj svojini
- Odeljenja za zaštitu, uređenje i korišćenje poljoprivrednog zemljišta

Osnovne aktivnosti sektora su:

- Obezbeđenje podrške ruralnom razvoju u oblasti definisanja i implementacije donatorskih, razvojnih i investicionih programa, aktivnosti i projekata;
- Podrška osnivanju i radu područnih centara za ruralni razvoj;
- Predlaganje mera za kreiranje i sprovođenje nacionalnog programa za ruralni razvoj;
- Unapređenje efekata mera ruralnog razvoja i socio-ekonomskih aspekata života u ruralnim područjima;
- Povećanje ekološke održivosti ruralnog razvoja;
- Očuvanje i unapređenje poljoprivrednih resursa na teritoriji Republike Srbije;
- Upravljanje i raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u državnoj svojini, priprema propisa iz oblasti poljoprivrednog zemljišta, praćenje njihove primene i predlaganje izmena i dopuna i njihovo usaglašavanje sa zakonima i standardima EU i
- Uspostavljanje efikasnog sistema zaštite, uređenja i korišćenja poljoprivrednog zemljišta.

1.3.2. Ministarstvo za zaštitu životne sredine i prostorno planiranje

Propisi u oblasti zaštite životne sredine ne obuhvataju posebno probleme ruralnih područja, ali se veliki broj ovih propisa posredno ili neposredno odnosi na zaštitu životne sredine, održanje biodiverziteta, kontrolu kvaliteta vode, vazduha, zemljišta i sl., a samim tim i na oblast integralnog ruralnog razvoja.

Oblast zaštite prirode je regulisana sa više zakona i podzakonskih akata, kao i delovima nekih zakonskih akata koji se ne odnose direktno na ovu oblast (zakoni o lovu, ribolovu, šumama, vodama itd). Takođe, u nadležnosti Ministarstva je i veliki broj zakona o ratifikacijama međunarodnih sporazuma o zaštiti čovekove okoline.

1.4. Zakonski okvir ruralnog razvoja u Srbiji

Najvažniji akti kojima se reguliše oblast razvoja ruralnih područja su Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju i Nacionalni program ruralnog razvoja.

1.4.1. Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju

Cilj Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju je da se sistematizuju i definišu ciljevi poljoprivredne politike i ustroji sistem korišćenja i raspodele državnih podsticaja. Ovi ciljevi su preduslov za uspostavljanje standarda EU u oblasti poljoprivrede.

Zakon uređuje ciljeve poljoprivredne politike i način njenog ostvarivanja, vrste podsticaja i uslove za ostvarivanje prava na podsticaje, Registar poljoprivrednih gazdinstava i evidentiranje i izveštavanje u poljoprivredi.

Zakonom se predviđa da poljoprivredna politika i politika ruralnog razvoja obuhvati mere i aktivnosti u cilju jačanja konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda na tržištu; obezbeđivanja kvalitetne i zdravstveno ispravne hrane; obezbeđivanja podrške životnom standardu za poljoprivrednike koji ne mogu svojom proizvodnjom da obezbede ekonomski opstanak na tržištu; obezbeđivanja podrške ruralnom razvoju i zaštite životne sredine od negativnih uticaja poljoprivredne proizvodnje.

Poljoprivredna politika i politika ruralnog razvoja sprovode se realizacijom Strategije poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije, Nacionalnog programa za poljoprivredu i Nacionalnog programa za ruralni razvoj. Dugoročni ciljevi u razvoju poljoprivrede su: uspostavljanje tržišne ekonomije, povećanje profitabilnosti poljoprivrede i briga o razvoju ruralnih oblasti.

Zakonom se predviđa formiranje Uprave za agrarna plaćanja. Ovaj organ uprave u sastavu MPVŠ, između ostalih, treba da vodi sve poslove vezane za podsticaje u poljoprivredi i vodi Registar poljoprivrednih gazdinstava.

Zakonom je predviđeno postojanje neposrednih (premije, podsticaje za proizvodnju, regrese i podršku nekomercijalnim poljoprivrednim gazdinstvima), tržišnih (izvozne podsticaje; troškove skladištenja i kreditnu podršku) i strukturnih podsticaja. Vrlo bitan element zakona je da se vrste podsticaja mogu utvrditi pod različitim uslovima i u različitom obimu, u zavisnosti od toga da li se radi o područjima sa otežanim uslovima rada u poljoprivredi. Pod kategorijom "područja sa otežanim uslovima rada u poljoprivredi" se definišu područja kod kojih zbog prirodnih, socijalnih ili zakonskih ograničenja ne postoje uslovi za intenzivan razvoj poljoprivredne proizvodnje.

Strukturni podsticaji obuhvataju podršku programima koji se odnose na mere ruralnog razvoja; poboljšanje zaštite i kvaliteta poljoprivrednog zemljišta i mere institucionalne podrške. Podsticajima u oblasti ruralnog razvoja se treba podići konkurentnost u poljoprivredi i šumarstvu, unaprediti stanje životne sredine, očuvati biodiverzitet i razviti programi diverzifikacije ruralne ekonomije i unapređenja kvaliteta života u ruralnim oblastima. Vrsta i oblik podsticaja se propisuju za svaku godinu.

Jedinice lokalne samouprave mogu da utvrđuju mere podrške za sprovođenje poljoprivredne politike za područje svoje lokalne samouprave.

Zakonom se definiše da u zavisnosti od ekonomske snage porodično poljoprivredno gazdinstvo može biti komercijalno ili nekomercijalno.

1.4.2. Nacionalni plan ruralnog razvoja

Plan uključuje sledeće prioritete i ciljeve:

Preduzirljiva ruralna Srbija

- Sistem planiranja ruralnog razvoja i više podrške potrebama ruralnog biznisa i ruralnog društva;
- Treninzi i veštine koji predstavljaju osnovu ruralne ekonomije;
- Unapređena ekonomska i društvena infrastruktura u ruralnim oblastima;
- Dostupnost savetodavnog servisa i drugih mera podrške u cilju razvoju biznisa u ruralnim zajednicama;
- Jačanje, unapređenje i bolje koordiniranje sektora turizma i rekreacije.

Konkurentna poljoprivreda

- Stvaranje konkurentnih komercijalnih poljoprivrednih gazdinstava
- Smanjenje zavisnosti poljoprivrednika od proizvodnih subvencija, i povećan nivo podrške modernizaciji poljoprivrednih gazdinstava i unošenju raznolikosti u njihove poslovne aktivnosti;
- Unapređenje savetodavnog i drugih servisa koji se pružaju poljoprivrednicima;
- Restruktuiranje i modernizacija poljoprivrednih gazdinstava i preduzeća;
- Raznovrsne konkurentne strategije sa fokusom na nova i tek nastajuća tržišta (kao što je proizvodnja organske hrane, geografski zaštićenih proizvoda, itd.)
- Unapređenje odnosa između poljoprivrednika i kupaca

Unapređena ekologija

- Podizanje nivoa ekološke prakse u agrarnom sektoru;
- Obezbeđenje zaštite zemljišta velike ekološke vrednosti od prekomernog razvoja;
- Unapređenje planiranja i iskorišćavanja zemljišta u ruralnim oblastima kako bi se dobro balansirali ekonomski i ekološki ciljevi;
- Jači i transparentniji mehanizmi za ograničavanje i nadoknadu štete koju je ruralnoj ekologiji naneo razvoj;
- Poboľšan pristup seoskim područjima.

Napredne i sveobuhvatne zajednice

- Jačanje ruralne ekonomije, pružanjem mogućnosti za zapošljavanje i stvaranjem bogatstva;
- Unapređenje pristupa javnim, zajedničkim i komercijalnim uslugama;
- Unapređenje pristupa javnim i privatnim uslugama, kroz razvoj informacione i komunikacione tehnologije kako bi se prevazišli problemi udaljenosti i niske gustine naseljenosti;
- Efikasnije pružanje usluga kojima se rešavaju društveni i ekonomski problemi;
- Jačanje centara u ruralnim oblastima, kao centara ekonomske aktivnosti i pružanja usluga.

1.5. EU politika ruralnog razvoja

1.5.1. EU politika ruralnog razvoja

Poljoprivredna politika Evrope se određuje na nivou EU, a za njenu implementaciju su zadužene Vlade zemalja članica. Sa više od 56% stanovništva koje živi u ruralnim oblastima (91% teritorije), ruralni razvoj predstavlja oblast od vitalnog značaja za EU. EU politika ruralnog razvoja obezbeđuje najviše standarde u zaštiti životne sredine, poljoprivredi, šumarstvu kao i drugim, sličnim, aktivnostima.

Evropska komisija koristi sistem direktne pomoći, tržišne instrumente i politiku ruralnog razvoja u pomoći poljoprivredi i ruralnom razvoju.

Struktura politike ruralnog razvoja

Poljoprivreda i šumarstvo će i dalje biti osnovne delatnosti u ruralnim područjima. Novina je da će se primenom agro-ekoloških mera obezbeđivati ekološka dobra, ali istovremeno stvarati i osnova za novi razvoj i zapošljavanje ruralnih kapaciteta.

Najvažniji dokument koji se odnosi na ruralni razvoj za period 2007-2013. godine u EU je Uredba EC br. 1698/2005. Ovom uredbom se politika ruralnog razvoja fokusira na poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumskog sektora, unapređenje životne sredine i ambijenta, poboljšanje kvaliteta života u ruralnim oblastima i podsticanje raznovrsnosti u ruralnim ekonomijama.

Kod poboljšanja kvaliteta života u ruralnim oblastima i podsticanja raznovrsnosti u ruralnim ekonomijama veoma važnu ulogu ima tzv. LEADER (fran. *Liaison Entre Actions pour le Développement d'Economie Rurale*) pristup. LEADER je u početku zamišljen kao pilot projekat u ruralnim zajednicama u kojima su lokalne akcione grupe formulisale strategije i planove razvoja ruralnih područja sa ciljem da pokušaju da podrže privredni, društveni i socijalni razvoj kao i integrisanje ruralnih područja. Ovi planovi i aktivnosti bili su rezultat rada lokalne zajednice. LEADER pristup je pokazao odlične rezultate u prethodnom periodu i ovaj pristup ruralnom razvoju se zadržao u politici ruralnog razvoja za period 2007-2013. godine. Mora se, međutim, napomenuti da metodologija formiranja LEADER pristupa nije jedinstvena na nivou EU, kao i da značajan broj zemalja članica EU nije razvio LEADER pristup.

1.5.2. EU politika ruralnog razvoja ka zemljama kandidatima

1.5.2.1. IPA

EC je od 2007. godine zamenila pred-pristupne fondove Instrumentom pred-pristupne pomoći (IPA). IPA regulativa definiše obim i vrstu pomoći koju će zemlja kandidat dobiti kao i pomoć zemljama potencijalnim kandidatima za period 2007-2013. godine. Delokrug pomoći za zemlje kandidate uključuje sledeće komponente:

- Pomoć u tranziciji i jačanju institucija;
- Preko granična saradnja;
- Regionalni razvoj;

- Razvoj ljudskih resursa;
- Ruralni razvoj.

Srbija trenutno ima status zemlje potencijalnog kandidata i može da koristi prve dve komponente IPA fondova. U Srbiji su u periodu 2007-2009. godine prioriteta u korišćenju sredstava IPA fondova bili:

- ekonomski razvoj, porast zaposlenosti i obrazovanje;
- reforma državne uprave;
- zaštita životne sredine;
- razvoj infrastrukture i
- ruralni razvoj.

Sa dobijanjem statusa zemlje kandidata, Srbija će uz ispunjavanje određenih tehničkih preduslova moći da koristi svih pet oblasti pomoći.

Ciljevi podrške ruralnom razvoju u IPA programu se nisu izmijenili u odnosu na prethodne programe. Obuhvataju pomoć u implementaciji *acquis communautaire* i pomoć održivom restrukturiranju poljoprivrednog sektora i ruralnih područja.

1.5.2.2. IPARD

U skladu sa IPA, komponenta ruralnog razvoja (IPARD) ima za cilj da doprinese postizanju sledećih ciljeva:

- Unapređenje efikasnosti tržišta i primena standarda EU;
- Pripremne aktivnosti za implementaciju agro-ekoloških mera i strategija ruralnog razvoja na lokalnom nivou;
- Razvoj ruralne ekonomije.

Bez ZPP mnoge ruralne oblasti u Evropi bi se susrele sa velikim ekonomskim, društvenim i ekološkim problemima. Mere ruralnog razvoja, posebno, mogu imati značajnu ulogu u ohrabivanju i održavanju prosperiteta u ruralnim oblastima. ZPP će nastaviti da podstiče ekonomski razvoj u ruralnim područjima.

1.6. Istočna Srbija

Region Istočne Srbije se po svim parametrima i klasifikacijama može svrstati u kategoriju ruralnih područja.

Nova zakonska regulativa pruža značajne mogućnosti regionu Istočne Srbije. Osnovni nacionalni ciljevi kao npr. jačanje konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda na tržištu; obezbeđivanje podrške životnom standardu za poljoprivrednike koji ne mogu svojom proizvodnjom da obezbede ekonomski opstanak na tržištu; briga o razvoju ruralnih oblasti i zaštita životne sredine od negativnih uticaja poljoprivredne proizvodnje su potpuno saglasni sa prioritetima razvoja u svim opštinama Istočne Srbije.

Posebno značajne delove zakonske regulative za oblast Istočne Srbije predstavlja uvođenje strukturnih podsticaja, kao i činjenica da se vrsta i obim podsticaja mogu utvrditi pod različitim uslovima i u različitom obimu, u zavisnosti od toga da li se radi o područjima sa otežanim uslovima za rad u poljoprivredi. U velikom broju slučajeva opštine Istočne Srbije odgovaraju ovoj zakonskoj definiciji, i dobijanje posebnih strukturnih podsticaja u ovom regionu može da dovede do smanjenja migracija i demografskog praznjenja prostora kao i boljih ekonomskih uslova za privređivanje.

Takođe, strukturni podsticaji omogućavaju da se razviju programi koji će obezbediti diverzifikaciju aktivnosti na selu i proširiti obim prihoda stanovništva nepoljoprivrednim aktivnostima.

U ovom trenutku ne postoje posebni programi pomoći EU prema oblasti Istočne Srbije. Kao zemlja potencijalni kandidat, Srbija koristi komponentu 1 IPA fondova. Ova komponenta je prvenstveno

namenjena implementaciji *acquis communautaire*, odnosno jačanju institucija i zakonodavnog okvira u skladu sa EU praksom.

U okviru komponente 2. IPA fondova opštine Istočne Srbije imaju mogućnost korišćenja EU sredstava za razvoj prekogranične saradnje sa Bugarskom i Rumunijom.

Sticanjem statusa zemlje kandidata Srbija će imati mogućnost korišćenja svih pet komponenti IPA pomoći. Srbija je već završila neophodne tehničke pripreme, i stvorila je neophodni zakonodavni okvir za korišćenje svih pet komponenti IPA fondova.

Sredstva EU će nakon dobijanja statusa zemlje kandidata biti lakše dostupna lokalnim samoupravama i regionima, što predstavlja veliku razvojnu šansu za region Istočne Srbije obzirom da opštine Istočne Srbije ispunjavaju preduslove za konkurisanje za svih pet komponenti IPA fondova. Posebnu pažnju treba obratiti na komponente regionalne saradnje i ruralnog razvoja. Planirana sredstva namenjena Srbiji za npr. ruralni razvoj iznose oko 50 miliona Eura/godini. Značajan broj aktivnosti i projekata iz strategije ruralnog razvoja se može finansirati iz sredstava EU.

U Istočnoj Srbiji posluje Regionalna agencija za razvoj Istočne Srbije (RARIS) koja pokriva opštine Istočne Srbije. U opštinama su razvijene kancelarije za lokalni ekonomski razvoj. Mreža za ruralni razvoj je aktivna na nivou opština i regiona. Brojna su poljoprivredna udruženja. Ove organizacije i institucije imaju značajnog iskustva u projektnom planiranju i implemenaciji EU i drugih projekata, i predstavljaju dobru osnovu za buduće projektno planiranje i privlačenje EU sredstava iz pred-pristupnih fondova. Ove organizacije i institucije, uz pomoć lokalnih samouprava, u narednom periodu imaju značajan zadatak da se pripreme organizaciono, tehnički i ljudski za maksimalno privlačenje EU sredstava.

Uz postojeće prioritete i projekte koji su karakteristični za većinu opština u Srbiji, a koji su navedeni u gore navedenim poglavljima, region Istočne Srbije se odlikuje zaštićenim prirodnim dobrima, šumskim kompleksima i oblastima koje su proglašene ili ispunjavaju uslove za kategorizaciju u „oblasti sa posebnim/otežanim uslovima za razvoj poljoprivrede“.

Navedena pred-pristupna sredstva treba da omoguće održivi razvoj poljoprivrede i ekonomije u ruralnim područjima, poboljšaju društveno-ekonomsku strukturu u udaljenijim ruralnim i prigradskim područjima, poboljšaju pristup osnovnim uslugama, razviju infrastrukturu, poboljšaju stanje životne sredine, stvore prilike za zapošljavanje (naročito za mlade i žene) van poljoprivrede i obezbede lakši pristup informacijama i informaciono-tehnološkim rešenjima. Uporedo sa navedenim sredstvima se stvaraju mogućnosti povećanog priliva investicija i bržeg ekonomskog razvoja.

2. Opšte informacije

Sokobanja se može opisati kao "brdsko-planinska", agrarno-turistička, depopulaciona, ali razvojno perspektivna opština koja poseduje značajne razvojne, prirodne, strukturne, kadrovske, organizacione i druge potencijale koje u narednom periodu treba iskoristiti (Strategija lokalnog ekonomskog razvoja 2004-2006. godine).

2.1. Prirodne karakteristike

2.1.1. Geografski položaj

Opština Soko Banja se nalazi u centralnom delu istočne Srbije, i administrativno pripada Zaječarskom okrugu. Prostire se na 525 km², smeštenih između 43 i 44 °C severne geografske širine i 21 i 22 °C istočne geografske dužine.

Veći deo područja opštine smešten je u Sokobanjskoj kotlini koju preseca reka Moravica. Kotlinu okružuju planine Ozren i Devica sa južne strane, i Rtanj i Bukovik sa severne. Na zapadu kotlina prelazi u Moravsku dolinu, a na istoku u Timočku. Značajan deo opštine se naslanja na planinu Ozren, čija nadmorska visina iznosi 1.117 m.

Administrativni centar opštine je gradsko naselje Sokobanja koje je smešteno na 400 m nadmorske visine.

Opština se graniči sa opštinama Aleksinac, Ražanj, Boljevac, Knjaževac i Svrlijig.

2.1.2. Reljef

Najveći deo teritorije opštine smešten je u Sokobanjskoj kotlini koju preseca reka Moravica.

Dominantne reljefne karakteristike opštine su:

1. Dolina reke Moravice i njenih pritoka, sa brežuljkastim terenima nadmorske visine 250-600 m i rečnim terasama pogodnim za razvoj poljoprivrede;
2. Sokobanjska kotlina nastala spuštanjem terena duž raseda, posebno onih duž južne strane Rtnja i severne strane Ozrena i
3. Planinska zona Rtnja, Slemena, Krstatca, Device, Ozrena i Leskovika. U višim planinskim zonama su prisutne vrtače, uvale, pećine i klisure. Ova zona ima izražene ambijentalne, klimatske, bio-geografske, ekološke i druge vrednosti koje se mogu iskoristiti za razvoj turizma.

Nadmorska visina u opštini Sokobanja kreće se od 250 m u Sokobanjskoj kotlini do 1.565 m na vrhu planine Rtnja. Posebnu pejzažnu vrednost Sokobanjske kotline kao i cele Istočne Srbije čini planina Rtanj.

2.1.3. Klima

Područje opštine karakteriše umereno-kontinentalna klima sa svežim letima i relativno blagim zimama, što omogućava razvoj vrlo različitih vidova poljoprivredne proizvodnje.

Srednja godišnja temperatura vazduha kreće se između 10,3 °C u nižim delovima opštine do 6-8 °C na najvišim delovima planine Rtanj. Ekstremne temperature vazduha zabeležene u toku leta su 39 °C, a u toku zime -24 °C. Jesen je toplija od proleća, dok su noći sveže, posebno leti, kada je i manja vlažnost vazduha. Srednja godišnja vlažnost vazduha iznosi 75,6%, i najveća je tokom zimskih meseci.

Prosečna godišnja količina padavina kreće se oko 600 do 700 mm.

Najmanje sunčanih dana se javlja u zimskom periodu, a najviše u toku letnjih i jesenjih meseci. Snega u proseku ima 32,1 dan u toku godine. Atmosferski pritisak se kreće u vrednostima od oko 736 mb.

2.1.4. Prirodni resursi

Opština Soko Banja raspolaže bogatim i raznovrsnim prirodnim resursima na kojima se zasniva sadašnji, ali i budući, ekonomski razvoj. Osnovni prirodni resursi opštine su:

- poljoprivredno zemljište koje se prostire na 30.357 ha, i zauzima 58,30% teritorije opštine;
- šume koje se prostiru na 17.074 ha, i zauzimaju 36,80% teritorije opštine;
- bogat biodiverzitet.

Obronci sokokobanjskih planina obiluju lekovitim i aromatičnim biljnim vrstama kao i šumskim plodovima. Posebno poznata po biodiverzitetnom bogatstvu je planina Rtanj, na kojoj je utvrđeno prisustvo oko 200 biljnih vrsta (među kojima ima endemskih). Od šumskog ili divljeg voća na području opštine Soko Banja, sreće se: divlja jabuka (*Malus silvestris*), šipurak (*Rosa canina*), šumska jagoda (*Fragaria vesca*), trnjina (*Prunus spinosa*), kupina (*Rubus fruticosus*), malina (*Rubus ideaus*), dren (*Cornus mas*) i drugi.

Od pečuraka na području Sokobanje dominira vrganj (*Boletus edulis*), a zatim u manjim količinama lisičarka (*Cantharellus cibarius*), bukovača (*Pleurotus ostreatus*) i crna truba (*Craterellus cornucopiodes*).

Ovakvo bogatstvo lekovitim biljem i šumskim plodovima otvara različite mogućnosti za ekonomski razvoj ruralnih područja, lokalnog stanovništva i opštine Sokobanja u celini.

Područje, takođe, obiluje raznovrsnom divljači, što otvara mogućnost da se lovni turizam razvije u ozbiljnu privrednu granu.

- vodni resursi od kojih su najznačajniji reka Moravica i Bovansko jezero bogato ribom (više u poglavlju 2.1.5.)
- geotermalni izvori u zonama Sokobanje i Banje Jošanice su čuveni po svojoj lekovitosti. Postoji šest geotermalnih izvora. Ovi izvori spadaju u grupu najradioaktivnijih voda u Srbiji sa temperaturama od 22–46,5⁰C i predstavljaju posebnu prirodnu, ekonomsku i energetska vrednost opštine. Radioaktivnost lekovitih izvora se kreće od 5,7 do 13,5 MJ. Mineralne vode su pogodne za lečenje hroničnog bronhitisa, bronhijalne astme, psihoneuroze, neurastenije, povišenog krvnog pritiska, hroničnog reumatizma, išijasa, malokrvnosti, pojedinih ženskih bolesti, iscrpljenosti i oporavak.
- planina Ozren koja ima karakter vazdušne banje i koja pomaže brojnim turistima u lečenju određenih respiratornih bolesti.
- rudna nalazišta rudnika mrkog uglja "Soko" u Čitluku. Rezerve uglja su dovoljne za nekoliko decenija uz godišnju eksploataciju između 100.000 i 200.000 tona. Osim uglja, od mineralnih sirovina na području opštine prisutna je ilovača, koja se koristi u ciglarstvu, i žuti dolomit (u atarima sela Vrmdža i Mužinac) koji je pogodan za prskanje fasada.

2.1.5. Vodni resursi

Opštinu Sokobanja karakteriše bogata hidrografska mreža i raznovrsnost vodnih resursa, u čemu posebnu vrednost predstavljaju izvori tople i hladne mineralne vode, koji predstavljaju osnov turističkog razvoja opštine. Mineralni izvori se javljaju na više mesta, ali su osnovne zone Sokobanja i banja Jošanica.

2.1.5.1. Sokobanja – izvori

U Sokobanji postoje tople, hladne i mlake izvori mineralne vode, koji su nalaze na lokalitetima:

- u centralnom banjском parku,
- na lokalitetu Banjica i

- u zoni korita reke Moravice.

Većina izvora je kaptirana i stavljena u funkciju razvoja banjskog turizma. Temperatura vode se kreće u rasponu od 28⁰C do 45⁰C, na osnovu čega je šest glavnih izvora svrstano u dve osnovne grupe:

- hipertermalni izvori (kupaćilo Park), čija voda ima temperaturu između 39⁰C i 45⁰C,
- hipotermalni izvori (kupaćilo Banjica), sa temperturom vode od 28⁰C do 34⁰C.

Ove vode spadaju u grupu radioaktivnih oligomineralnih sulfidnih hipertermnih, odnosno hipotermnih voda. Takođe, postoji i izvor hladne manganske vode „Zdravljak“ u blizini istoimenog hotela. Korišćenje najizdašnjih izvora je omogućeno, što preko prirodnih izvora, što preko veštačkih bušotina

Termo-mineralne vode u Sokobanji se koriste za lečenje sledećih bolesti: hronični reumatizam, išijas, stanje posle povreda, neurastenije, hronične ginekološke bolesti, lakši oblici povišenog krvnog pritiska, psihoneuroza, anemija, iscrpljenost organizma i dr.

2.1.5.2. Banja Jošanica – izvori

U Banji Jošanici, termomineralne vode su skoncentrisane na jednom mestu, u manjem proširenju na levoj obali reke Jošanice. Na ovom mestu postoji pet vrsta lekovitih voda koje pripadaju grupi oligomineralnih hipotermi, i to:

- sumporna,
- gvozdena I,
- gvozdena II,
- crvena i
- stomačna.

Upotreba ovih voda je blagotvorna kod hroničnih zapaljenja želudca i dvanaestopalačnog creva, poremećaja motorike bilijarnog trakta i debelog creva, hronične urinarne infekcije, zapaljenja bubrega, peska i kamena u bubregu, šećerne bolesti, anemije, stanja posle hirurških intervencija, kožnih bolesti, ekcema, itd.

Medicinske indikacije ovih voda su prilično različite u odnosu na vode sa područja grada, tako da se njihovim kombinovanjem stvaraju uslovi za raznovrsnu i kvalitetnu zdravstveno-rehabilitacionu ponudu.

2.1.5.3. Ostali vodni resursi

Okosnicu hidrografske mreže na teritoriji opštine Sokobanja čini reka Moravica. Pored vodotoka hidrološku kartu ovog područja čine i brojni izvori, kao i veštačka i prirodna jezera.

Reka Moravica protiče kroz samo naselje Sokobanju. Predstavlja svojevrsnu turističku atrakciju ali i značajan vodni resurs za vodosnabdevanje Sokobanje. Odlikuje se čistom i kvalitetnom vodom, virovima, proširenjem u koritu i plemenitim vrstama ribe. Reka Moravica spada u male vodotoke, i potencijalno je ugrožena komunalnim otpadnim vodama iz Sokobanje ali i seoskih naselja obzirom da se u brojne pritoke izliva otpadne vode koje proizvode seoska domaćinstva (septičke jame, osoka iz stajnjaka).

Bovansko jezero je dugačko oko 8 km i duboko oko 50 m u blizini brane. Koristi se za odbranu od poplava u donjem delu Moravice, vodosnabdevanje, navodnjavanje Aleksinca, Žitkovca i Sokobanje, razvoj turizma, sporta i rekreacije, itd. Jezero je bogato ribom te je pogodno za razvoj ribolova, izletnički turizam, kampovanje i druge vidove turizma. Potencijali Bovanskog jezera su još uvek nedovoljno iskorišćeni.

Malo jezero na Ozrenu ima dominantnu poziciju u atraktivnom i ekološki kvalitetnom prirodnom ambijentu ovog izletišta.

Vrmdžansko jezero, smešteno u neposrednoj blizini istoimenog sela u južnom podnožju planine Rtanj, predstavlja atraktivno izletišta i ribolovački punkt.

2.2. Stanovništvo

Na području opštine Sokobanja (popis iz 2002. godine) živi 18.571 stanovnik. U jedinoj gradskoj mesnoj zajednici, Sokobanji, živi 8.407 stanovnika ili 45,3%, dok u 24 sela živi 10.164 stanovnika ili 54,7% ukupnog stanovništva opštine. Prema tome, stepen urbanizacije je 0,45%. Prosečna gustina naseljenosti iznosi 35,4 stanovnika po km².

Broj stanovnika u opštini se u periodu 1991-2002. godina smanjio za 2.554 stanovnika ili 13,8%. Proces demografskog praznjenja traje neprekidno od popisa iz 1953. godine (24.621 stanovnik), s tim što je u poslednjih dvadeset godina značajno dobio na brzini. Statističke procene ukazuju da se trend smanjenja broja stanovnika nastavlja, i da u opštini živi oko 17.000 stanovnika.

Osnovni uzroci pada broja stanovnika su drastičan pad nataliteta, negativan prirodni priraštaj i migracije.

Trenutno, stopa prirasta u Sokobanji iznosi -10,95%. Stopa negativnog prirasta je značajno veća u odnosu na prosek Zaječarskog okruga (-8,1%), a dramatično je veća u odnosu na prosek Republike Srbije (-1,9%).

Migraciona kretanja se odvijaju u dva osnovna pravca:

1. Odliv stanovništva iz sela u grad (tzv. ruralni egzodus). U proteklom periodu je u svim selima sokobanjske opštine došlo do smanjenja broja stanovnika, ali se najveći odliv stanovništva u periodu 1971-2002. godine zadesio u Novom selu, Radenkovcu, Cerovici, Jezeru, Seselcu i Nikolincu. Samo je u opštinskom centru, Sokobanji, došlo do neznatnog povećanja (1,2% u odnosu na 1991. godinu) broja stanovnika. Međutim, dok je nekada (1961.) u sedištu opštine živelo tek nešto preko 17% stanovništva opštine, poslednji zvanični podaci pokazuju da se taj procenat popeo na 45,3%. Najnovije statističke procene ukazuju da oko 56% stanovništva opštine živi u gradskoj sredini.
2. Migracija stanovništva iz opštinskih naselja u veće urbane centre, prvenstveno Niš, Beograd i Zaječar, kao i odlazak stanovnika na privremeni rad u inostranstvo (1.056 stanovnika se nalazi na privremenom radu u inostranstvu).

Prema popisu iz 2002. godine, na području opštine Sokobanja smanjio se i broj domaćinstava za 3%. Naime, 1991. godine je bilo 6.183, dok je 2002. godine taj broj pao na 6.000 domaćinstava. U ovom broju dominiraju seoska, poljoprivredna, domaćinstva.

Tabela 1. Broj stanovnika po naseljima u opštini Soko Banja

Naselje	Broj stanovnika
Sokobanja	18571
Gradska	8407
Ostala	10164
Beli Potok	238
Blendija	352
Bogdinac	201
Vrbovac	598
Vrmdža	606
Dugo Polje	690
Žučkovac	529
Jezero	310
Jošanica	898
Levovik	162
Milušinac	382
Mužinac	459
Nikolinac	418
Novo Selo	56
Poružnica	354
Radenkovac	114
Resnik	857
Rujevica	260

Sesalac	347
Sokobanja g	8407
Trgovište	342
Trubarevac	617
Cerovica	54
Čitluk	806
Šarbanovac	514

Izvor podataka Opštinska Uprava Soko Banja

Od ukupnog broja stanovnika 10.886 ili 58,62% predstavlja radno sposobno stanovništvo.

Prema podacima iz 2007. godine, Sokobanja ima 4.138 zaposlenih i 1.755 nezaposlenih stanovnika. Najveći procenat zaposlenih radi u javnim i društvenim preduzećima, ustanovama, zadrugama i organizacijama (64,1%). Udeo zaposlenih u privatnim preduzećima i samostalnim radnjama je značajno niži (35,9%).

Najveći procenat zaposlenih, posmatrano po sektorima, je u oblasti zdravstva i vađenja rude i kamena. Procenat zaposlenih u turizmu je značajno veći u odnosu na prosek Republike Srbije, ali značajno manji od mogućnosti koje pruža turistički razvoj.

2.3. Infrastruktura

2.3.1. Putna infrastruktura

Opštinu Sokobanja karakteriše najmanja dužina putne mreže u Zaječarskom okrugu i nepostojanje magistralnih puteva (tabela 2.). Uprkos nedostatku magistralnih saobraćajnica, Sokobanju odlikuje dobra povezanost sa najvažnijim magistralnim saobraćajnicama i administrativnim centrima. Sokobanja je regionalnim putem R-121 (Knjaževac – Sokobanja – Aleksinac) i regionalnim putem R-120 (Boljevac – Sokobanja – Aleksinac) povezana sa autoputem Beograd-Niš (E-75), odnosno koridorom 10.

Preko železničke stanice Žitkovac (35 km) Sokobanja je solidno povezana i sa železničkom prugom Beograd – Niš.

Tabela 2. Putna infrastruktura u opštini Sokobanja i Zaječarskom okrugu (Statistički godišnjak, Opštine u Srbiji, 2008.)

Osobina	Zaječarski region	Sokobanja
Ukupno		
Svega	1419	161
Savremeni kolovoz	1102	145
Magistralni put		
Svega	170	0
Savremeni kolovoz	170	0
Regionalni put		
Svega	581	78
Savremeni kolovoz	470	73
Lokalni putevi		
Svega	668	83
Savremeni kolovoz	462	72

* - Izvor podataka – Statistički godišnjak „Opštine u Srbiji“, 2008. godina

Ukupna dužina lokalnih puteva u opštini iznosi 82,97 km, od čega je 72 km pod asfaltom, a oko 11 km pod tucanikom. % pokrivenosti savremenim kolovozom postojećih puteva u Sokobanji je izuzetno visok (90,00%).

Ulice i lokalni putevi su, međutim, u lošem stanju i neophodna je njihova rekonstrukcija. Glavni problemi putne mreže su ubrzano širenje grada, fazna izgradnja saobraćajne infrastrukture, lokalni putevi izgrađeni su za manja saobraćajna opterećenja i bez habajućeg sloja, bez adekvatnog odvodnjavanja i održavanja.

U narednom periodu se planira intenzivan rad na razvoju putne infrastrukture koji podrazumeva izgradnju i rekonstrukciju lokalnih puteva i gradskih i seoskih ulica. Takođe, planira se bolje povezivanje sa koridorom 10.

Tabela 3. Lokalni putevi u opštini

Putni pravci	Dužina putnog pravca, km
Sokobanja – Trubarevac	11,50
Sokobanja – Vrbovac	15,00
Sokobanja – Rujevica (preko Žučkovića)	14,00
Sokobanja – Rujevica (preko Vrbovca)	17,00
Sokobanja – Jošanica	16,00
Sokobanja – Poružnica	11,00
Sokobanja – Poružnica (preko Resnika)	10,00
Sokobanja – Resnik	9,00
Sokobanja – Resnik (preko Mednika)	5,00
Sokobanja – Trgovište	8,50
Sokobanja – Mužinac (preko Trgovišta)	12,00
Sokobanja – Mužinac (preko Šarbanovića)	12,00
Sokobanja – Šarbanovac (preko Mužinca)	15,50
Sokobanja – Šarbanovac	8,00
Sokobanja – Vrmđa	13,80
Sokobanja – Jošanica (preko Vrmđe)	15,80
Sokobanja – Vrelo	17,00
Sokobanja – Čitluk (preko Vrela)	22,50
Sokobanja – Sesalac	22,50
Sokobanja – Bogdinac	19,50
Sokobanja – Milušinac	21,50
Sokobanja – Dugo Polje	12,00
Sokobanja – Blendija	5,00
Sokobanja – Levkovik	22,00
Sokobanja – Cerovica	23,00
Sokobanja – Nikolinac	6,00
Sokobanja – Beli Potok	5,50
Sokobanja – Jezero	21,00
Sokobanja – Novo Selo	24,00
Sokobanja – Radenkovac	28,00
Sokobanja – Ozren	5,00
Sokobanja – Lepteriya	1,50

2.3.2. Vodovod i kanalizacija

Naselje Sokobanja je dobro pokriveno vodovodnom i kanalizacionom mrežom, odnosno preko 90% naselja je pokriveno vodovodnom i kanalizacionom mrežom. Uprkos dobroj pokrivenosti vodovodnom mrežom problemi u vodosnabdevanju su brojni i ogledaju se u velikim gubitcima u mreži, staroj sekundarnoj mreži, slaboj naplati i nestašicama vode tokom letnjih meseci. Najveći problemi u kanalizacionoj mreži su kvalitet (azbest-cementne cevi) i starost cevovoda.

Osnov kanalizacionog sistema predstavlja kolektor koji prikuplja otpadnu vodu i postrojenje za preradu otpadnih voda, čiji je kapacitet prevaziđen obzirom da je podignut još 1974. godine.

Sela nisu pokrivena vodovodnom i kanalizacionom mrežom što predstavlja značajan problem.

2.3.3. Elektroenergetski sistem

Na području opštine nema elektroenergetskih objekata naponskih nivoa 400 i 220 kV. Jedini objekat naponskog nivoa 110 kV je dalekovod Aleksinac-Sokobanja.

Niskonaponska mreža u Sokobanji je pretežno na drvenim stubovima, a znatno manji deo je na betonskim stubovima, ili je izveden kablovski.

Sva sela su elektrificirana, ali su problemi sa snabdevanjem seoskih sredina električnom energijom vrlo izraženi. Najizraženiji problemi u seoskim sredinama su pad napona, nestanci struje, tehnički gubitci i dr. Osnovni uzrok problema je stara niskonaponska mreža koja je postavljena na drvenim stubovima.

Telekomunikaciona mreža je dobro razvijena, i sva sela imaju telefonsku mrežu.

2.4. Privreda

Stepen razvijenosti lokalne samouprave se meri indikatorom „stepen razvijenosti“ koji predstavlja poređenje sa republičkim prosekom. Stepem razvijenosti se određuje primenom osnovnog pokazatelja ekonomske razvijenosti opštine korigovanog kompenzacionim kriterijumima. Po ovom pokazatelju opština Sokobanja se nalazi u drugoj kategoriji opština čiji je stepen razvijenosti u rasponu 80-100% republičkog proseka.

2.4.1. Privredni resursi

Ekonomsku bazu opštine čini heterogena privredna struktura koja se razlikuje od proseka Republike Srbije. Numerički pokazatelji o društvenom proizvodu i narodnom dohotku ukazuju da dominiraju delatnosti poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede koje predstavljaju 51,3% narodnog dohotka opštine. Od ostalih delatnosti značajnije su zastupljene delatnosti vađenja rude i kamena (10,5%), trgovina na veliko i malo (9,75%) i hoteli i restorani (9,11%). Struktura narodnog dohotka se značajno razlikuje u odnosu na prosek Republike Srbije, obzirom da u najvažnijim delatnostima nema prerađivačke industrije koja čini najveći deo dohotka Republike, dok je sektor trgovine na veliko i malo značajno manji u odnosu na prosek Republike. Navedeni podaci ukazuju da se Sokobanja orijentisala ka iskorišćavanju postojećih prirodnih resursa.

U opštini su registrovana 83 preduzeća, što predstavlja pad u odnosu na 2004. godinu, kada je u opštini bilo registrovano 111 preduzeća. Samo jedno preduzeće se može svrstati u kategoriju velikih. Bavi se vađenjem ruda i kamena, i izvozno je orijentisano. U kategoriji srednjih preduzeća se nalaze četiri preduzeća, od čega se tri bave hotelijerstvom. Ostala preduzeća se svrstavaju u kategoriju malih preduzeća. Uglavnom se bave trgovinom na veliko i malo kao i drugim uslužnim delatnostima

Broj preduzetničkih radnji se konstantno povećava u poslednjih deset godina, tako da su u 2008. godini registrovane 554 radnje. Najveći broj radnji je registrovan za uslužne delatnosti, pri čemu dominira (46,57%) trgovina na veliko i malo.

Broj malih i srednjih preduzeća nije u skladu sa stepenom razvijenosti turizma i turističkim potencijalima koje nudi opština. S druge strane osnovne aktivnosti postojećeg preduzetničkog sektora i sektora malih i srednjih preduzeća su u skladu sa strateškim opredeljenjima opštine, odnosno razvojem turizma.

Postojeća privredna struktura koja se odlikuje malim brojem preduzeća, malim preduzećima, jasnom usmerenošću najvećeg broja preduzeća na razvoj turizma je uslovlila da u opštini ima vrlo mali broj preduzeća koji je izvozno orijentisan.

U prethodnom periodu su najveće investicije zabeležene u oblasti stambene izgradnje, što je i očekivano obzirom na turističke potencijale i vrednosti. Tržište nekretninama je dosta zastupljeno i razvijeno. Znatno manji priliv investicija stigao je putem privatizacije. U narednom periodu se očekuje privatizacija DHPT „Lepterijska“ i Specijalne bolnice „Sokobanja“.

Značajnu ulogu u narednom periodu treba da ima i razvoj radne/industrijske zone koja je locirana urbanističkim planom na 66,23 ha. Prostor se nalazi na ulazu u Sokobanju iz pravca Aleksinca. Radna zona ima prostore namenjene industriji, skladištenju i servisima, kao i zonu zanata. U njoj se trenutno nalazi 15 preduzeća.

U narednom periodu je neophodno raditi na udruživanju preduzetnika, razvoju stručnih i menadžerskih kadrova, povećanju broj preduzeća i preduzetnika i njihovom organizacionom i finansijskom jačanju, širenju tržišta, poboljšanoj informisanosti, otvaranju i širenju tržišta itd.

Opština pokušava da podstakne privredni razvoj, i jedna od mera u tom pravcu je osnivanje kancelarije za lokalni ekonomski razvoj čiji je cilj promocija i marketing opštinskih potencijala, privlačenje novih investicija, projektno planiranje, komunikacija sa republičkim ministarstvima, agencijama i ustanovama.

2.4.2. Šumarstvo

2.4.2.1. Šumarstvo

Šumske površine u opštini Soko Banja se prostiru na 23.298 ha, i zauzimaju 36,79% ukupne zemljišne površine opštine. Uglavnom je reč o listopadnim šumama koje su pogodne za eksploataciju drvne mase. Najvećim delom šumskih površina (oko 75%) upravljaju Srbija-šume, odnosno reč je o državnim šumama.

Kod državnih šuma, visoke sastojine u ukupno obrasloj površini učestvuju sa oko 29%, izdanačke sastojine sa oko 28%, veštački podignute sastojine i kulture sa 19,5%, šikare sa 7,5% i šibljac sa oko 16%. Struktura državnih šuma nije dobra, i karakteriše je mali udeo visokih sastojina. Najzastupljenije drvo u državnim šumama je bukva koja predstavlja skoro 70% visokih i izdanačkih sastojina. Od ostalih šuma, zastupljene su hrastove, cerove i grabove šume, i sporadično u malom obimu su prisutne bagremove i četinarske šume.

U opštini su u značajnom obimu prisutne i šume u privatnom vlasništvu. Procenjena drvna masa u privatnim šumama je oko 66 t/ha. Najveći broj šuma u privatnom vlasništvu su šume izdanačkog porekla (97%). Dominantni su hrast i cer, međutim oko 85% sastojina su mešavine hrasta i/ili cera sa drugim vrstama. Na oko 15% površine su izdanačke sastojine bukve.

Podaci o privatnim šumama su neprecizni. Kvalitet privatnih šuma je nizak, a gazdovanje ovim resursom je nekontrolisano i daleko od ekonomski optimalnog. U ovom delu se očekuje značajna pomoć države u narednom periodu, prvenstveno kroz uspostavljanje i implementaciju pravne regulative koja je u skladu sa politikom EU u oblasti gazdovanja šumama.

Šumarstvo predstavlja značajnu privrednu aktivnost u opštini. Godišnji obim seče drveta iznosi oko 15.000-20.000 m³ (izvor podataka JP „Srbija šume“, Sokobanja), od čega je oko 14.221 m³ liščara, odnosno 473 m³ četinarica (Statistički godišnjaka, Opštine u Srbiji, 2008.). Po količini posečene drvne mase liščara, opština Sokobanja se nalazi samo ispred Zaječara u Zaječarskom okrugu. Količina posečenih četinarica u Zaječarskom okrugu je relativno mala, a samo u Sokobanji se seče skoro 50% četinarica Zaječarskog okruga.

Svake godine se vrši pošumljavanje (ha) od 10-20 ha. U 2007. godini je pošumljeno 18,11 ha u šumskim kompleksima i 3,03 ha izvan šumskih površina. Posebnu vrednost predstavlja činjenica da je čak 17,11 ha pošumljeno četinarima.

Godišnji prirast drvne mase iznosi oko 30.000-35.000 m³.

2.4.2.2. Sakupljanje samoniklog bilja

Soko Banja zauzima sam vrh među opštinama u Republici po količini otkupljenog samoniklog lekovitog bilja i šumskih plodova. Utvrđeno je prisustvo oko 200 biljnih vrsta (među kojima ima endemskih) od kojih je najpoznatiji Rtanjski čaj (Satureja Montana), Divlji luk (Crembus), Rtanjska metvica (Nepeta rtanjensis), Hajdučka trava (Achillea millefolium), Kantarion (Hipericum perforatum), Majčina dušica (Tymus seppilum) i dr.. Od šumskog ili divljeg voća na području opštine Soko Banja, sreće se: divlja jabuka (Malus silvestris), šipurak (Rosa canina), šumska jagoda (Fragaria vesca), trnjina (Prunus spinosa), kupina (Rubus fruticosus), dren (Cornus mas) i drugo. Od pečuraka na području Sokobanje apsolutno dominira vrganj (Boletus edulis) i lisičarka (Cantharellus cibarius), bukovača (Pleurotus ostreatus) i u manjim količinama crna truba (Craterellus cornucopiodes).

Sakupljanje i otkup lekovitog bilja, pečuraka i šumskih plodova predstavlja značajnu privrednu aktivnost i značajan izvor prihoda seoskih domaćinstava, otkupljiivača i prerađivača.

Na osnovu podataka sa otkupnih mesta, ukupna količina otkupljenog lekovitog i aromatičnog bilja na području opštine Sokobanja procenjuje se na oko 800 t suvog bilja. Na osnovu podataka dobijenih na isti način, procenjene količine šumskog i divljeg voća iznose 1.000 t, a pečuraka oko 400 t.

Otkupom i preradom lekovitog i samoniklog bilja se bave specijalizovana preduzeća koja poseduju preradne kapacitete na teritoriji opštine. Podaci ukazuju na razvijenost ove grane privrede i brojne razvojne mogućnosti u ovoj oblasti.

Osnovni problem u oblasti sakupljanja lekovitog i aromatičnog bilja, pečuraka i šumskih plodova je nekontrolisano sakupljanje koje je dovelo do situacije da su brojne biljne vrste značajno smanjene, a areal rasprostranjenja značajno reduciran. U narednom periodu program razvoja mora da uključi kvalitetnu zaštitu brojnih biljnih vrsta, kontrolisano sakupljanje, kao i uspostavljanje odgoja lekovitog i aromatičnog bilja.

2.4.3. Poljoprivreda

Poljoprivredno zemljište se prostire na 30.357 ha, odnosno 57,80% ukupnih zemljišnih površina opštine.

Uprkos značajnim rudnim, industrijskim i turističkim potencijalima i resursima, poljoprivreda predstavlja 45-55% ukupnog prihoda, i svakako je najznačajnija grana privrede u opštini.

Najveći značaj se pridaje stočarstvu (sa dugom i bogatom tradicijom), a potom voćarstvu i povrtarstvu. Imajući u vidu zdravu i nezagađenu životnu sredinu veliku razvojnu šansu predstavlja proizvodnja ekološki sertifikovane hrane kao i uzgoj i sakupljanje lekovitog bilja i šumskih plodova.

2.4.3.1. Biljna proizvodnja

Zemljišna struktura poljoprivrednog zemljišta u opštini se karakteriše značajnim udelom livada (5.500 ha) i pašnjaka (10.500 ha) u ukupnoj površini poljoprivrednog zemljišta. Navedene površine opredeljuju poljoprivrednu proizvodnju u pravcu razvoja stočarstva, i to govedarske i ovčarske proizvodnje. Sem značajnih livadskih i pašnih površina, u opštini se nalazi 12.779 ha oraničnih površina što omogućava diverzifikaciju poljoprivredne proizvodnje u pravcu razvoja voćarstva i povrtarstva, kao i proizvodnje krmnog bilja. Konfiguracija terena, takođe, omogućava razvoj proizvodnje lekovitog i sakupljenog bilja.

Poljoprivredno zemljište je izdvojeno u 24 katastarske opštine.

Tabela 4. Pregled površina poljoprivrednog zemljišta po katastarskim opštinama

r.b.	Katastarska opština	Poljoprivredno zemljište, ha									
		Obradivo poljoprivredno zemljište, ha						Pašnjaci	Trstici i močvare	Ostalo	Ukupno
		Njive	Vrtovi	Voćnjaci	Vinog.	Livade	Ukupno				
1	2	3	4	5	6(1+2+3+4+5)	7	8	9	10(6+7+8+9)		
1	Sokobanja	862,11	4,68	12,45	22,99	325,64	1227,88	53,51	0,00	8,53	1289,92
2	Beli Potok	216,47	1,03	14,37	7,41	39,76	279,05	40,33	0,00	2,17	321,54
3	Žučkovac	620,05	5,38	40,40	8,51	134,58	808,94	14,61	0,00	3,32	826,86
4	Trgovište	402,12	4,08	25,40	8,49	48,38	488,47	19,22	0,00	0,69	508,38
5	Jezero	418,30	0,00	24,34	0,25	206,61	649,50	740,31	0,00	36,83	1426,64
6	Novo Selo	86,15	0,00	7,37	0,10	112,89	206,52	336,54	0,00	2,01	545,07
7	Radenkovac	277,00	0,00	12,52	0,00	154,56	444,08	512,15	0,00	7,99	964,22
8	Blendija	524,07	2,76	67,78	11,11	96,24	701,96	79,34	0,00	0,91	782,21
9	Bogdinac	233,37	2,85	16,46	5,51	45,86	304,05	21,38	0,00	0,39	325,82
10	Dugo Polje	745,20	7,45	44,47	24,79	401,30	1223,21	675,57	0,00	143,69	2042,47
11	Nikolinac	712,05	5,22	45,48	14,55	257,84	1035,14	385,23	0,00	15,29	1435,67

12	Cerovica	210,19	0,88	16,87	0,37	84,02	312,33	69,59	0,00	31,36	413,28
13	Sesalac	951,47	5,51	41,85	13,84	299,30	1311,99	443,64	0,00	36,15	1791,78
14	Milušinac	514,63	3,48	25,09	15,42	328,67	887,29	276,44	0,00	61,42	1225,15
15	Čitluk	1199,35	5,09	76,57	25,41	449,61	1756,04	642,64	0,00	245,05	2643,73
16	Šarbanovac	723,21	0,00	51,51	19,83	417,44	1211,98	991,14	0,00	199,42	2402,54
17	Poružnica	252,25	0,71	25,96	7,08	160,95	446,95	170,60	0,00	0,29	617,83
18	Rujevica	244,40	0,00	28,67	3,69	71,90	348,65	216,19	0,00	1,01	565,85
19	Vrmdža	864,26	9,92	69,03	15,62	405,27	1364,11	1372,44	0,00	4,58	2741,13
20	Mužinac	549,49	5,59	32,52	11,27	198,39	797,26	1040,64	0,00	2,88	1840,78
21	Vrbovac	564,47	0,00	46,95	9,00	188,61	809,02	538,45	0,00	1,48	1348,95
22	Resnik	826,50	8,80	57,13	20,30	442,63	1355,36	225,18	0,00	3,99	1584,53
23	Trubarevac	347,84	0,00	58,89	7,13	244,62	658,49	485,87	0,00	2,42	1146,78
24	Jošanica	872,23	16,49	64,50	15,28	470,92	1439,42	596,77	0,00	3,23	2039,42

* Izvor podataka – Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj, Soko Banja

Osnovu poljoprivredne proizvodnje čine individualna poljoprivredna gazdinstva. Poljoprivredno zemljište je uglavnom u privatnom vlasništvu, mada se oko 9.600 ha zemljišta (ne samo poljoprivrednog) nalazi u državnom i opštinskom vlasništvu.

Tabela 5. Površine poljoprivrednog zemljišta po klasama

Poljoprivredno zemljište, ha								
Kultura	Klasa							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Njive	103,30	299,78	1910,57	2997,44	2662,61	3687,01	1337,15	219,30
Vrtovi	0,00	2,72	26,46	20,94	20,30	19,52	0,00	0,00
Voćnjaci	28,09	80,15	288,50	312,44	147,20	49,98	0,22	0,00
Vinogradi	56,71	51,89	102,60	56,79	0,00	0,00	0,00	0,00
Livade	95,74	103,32	561,35	1540,67	1754,16	1530,77	0,00	0,00
Pašnjaci	0,97	31,21	17,28	705,96	991,38	2134,08	2551,70	3515,25
Trstici – močvare	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
UKUPNO	284,81	569,08	2906,77	5634,24	5575,64	7421,36	3889,06	3734,56

* Izvor podataka – Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj, Soko Banja

U malom broju sela ima kvalitetne zemlje. Svega 248 ha zemljišta pripada I, a 569 ha II bonitetnoj klasi. Dominira zemljište VII bonitetne klase sa 7421,36 ha, a najčešće je na gazdinstvima prisutno zemljište treće do sedme bonitetne klase. U brdskim i planinskim predelima dominiraju nekultivisani pašnjaci i livade sa plitkim zemljištima, na kojima je izražen proces erozije. Kvalitet zemljišta je znatno bolji u nižim predelima u kojima ima kvalitetnijeg zemljišta, dubljeg sloja koji pruža mogućnost razvoja intenzivne poljoprivrede.

Blizu 25% stanovništva Sokobanje je poljoprivredno stanovništvo, i smatra se da je oko 17,5% ovog stanovništva aktivno, iako je procenat poljoprivrednog stanovništva sa gazdinstvom oko 23%. Od 2.456 gazdinstava u Sokobanji, 18,77% su nepoljoprivredna gazdinstva.

Poljoprivredna gazdinstva su uglavnom mešovitog tipa (73,09%), što ukazuje da u opštini nema specijalizacije poljoprivredne proizvodnje. Proizvodnja je namenjena zadovoljavanju sopstvenih potreba, a tržišnih viškova je malo.

U opštini ima značajan broj gazdinstava (845) sa 5-10 ha zemljišta, ali najveći broj gazdinstava (910) ima mali zemljišni posed površine do 5 ha. Gazdinstva sa malim zemljišnim posedom se navode u selima

Čitluk, Radenkovac, Žučkovac... U opštini su, međutim, prisutna i gazdinstva sa većim zemljišnim posedom. Ova gazdinstva poseduju preko 10 ha zemljišta. Najveći broj gazdinstava sa velikim zemljišnim posedom se nalazi u Novom Selu, Mužincu i Šarbanovcu, Veoma mali broj gazdinstava (22) ima veliki zemljišni posed od preko 20 ha. Velika poljoprivredna gazdinstva na putu specijalizacije poljoprivredne proizvodnje rentiraju zemljišne površine.

Prosečna veličina poljoprivrednog gazdinstva u opštini Sokobanja iznosi oko 6-6,5 ha, ali skoro 50% gazdinstava poseduje ispod 4 ha zemljišta. Veličina zemljišnog poseda na najvećem broju individualnih gazdinstava nije dovoljna za intenzivnu robnu poljoprivrednu proizvodnju. Prosečan poljoprivredni posed u Sokobanji nije mali u poređenju sa ostalim opštinama Zaječarskog okruga i Republike Srbije, ali ga karakterišu male i izdvojene parcele, značajan udeo šuma i travnjaka (livade, pašnjaci, napušteno zemljište), mešovita proizvodnja i zemljište lošijeg kvaliteta.

Opšta karakteristika biljne proizvodnje je velika varijabilnost u prinosima koja ukazuje na ekstenzivnu proizvodnju. Biljna proizvodnja je u značajnoj meri zavisna od vremenskih uslova i godišnjih varijacija.

Ratarska proizvodnja se navodi kao najvažnija biljna proizvodnja u opštini. Značajne površine se podvode pod kategoriju oranica (12.917 ha). Najviše oraničnih površina ima u katastarskim opštinama Čitluk (1199,35 ha), Jošanica (872,23 ha), Vrmdža (864,26 ha), Sokobanja (862,11 ha) i Resnik (826,50 ha).

Na oraničnim površinama se odgajaju uglavnom ratarske kulture, prvenstveno kukuruz (4.360 ha) i pšenica (1.920 ha). Ostale ratarske kulture, poput ječma i ovsa, su znatno manje prisutne. Ratarska proizvodnja je u funkciji stočarstva, tako da tržišnih viškova nema ili su oni vrlo mali. Na delu oraničnih površina ima sejanih travnjaka, novih voćnjaka, bašta i sl. Ratarstvo karakteriše mala proizvodnja i niski proizvodni rezultati po ha zasađene površine. Veća gazdinstva rentiraju zemlju radi uspostavljanja ratarske proizvodnje. Tržišni viškovi su mali, a otkup biljnih proizvoda nije organizovan.

Proizvodnja povrća (2.120 ha) se zasniva uglavnom u baštama, i na malim parcelama. U opštini nema velikih proizvođača povrća, ali ima povrtarske proizvodnje pod plastenicima, kao i malih površina pod povrćem koje se navodnjavaju. Dominantne povrtarske kulture su krompir, luk i paprika. U manjoj meri se gaje kupus, paradajz, krastavac, pasulj itd. Povrtarska proizvodnja nije tržišno orijentisana. Tržišni viškovi povrća su mali i uglavnom se plasiraju na lokalnoj pijaci i u pojedinačnim slučajevima otkupljivačima. U opštini nema preradnih kapaciteta koji otkupljuju ili prerađuju povrtarske kulture. U vreme turističke sezone su prisutni proizvođači/prodavci iz drugih krajeva Srbije, što ukazuje da je proizvodnja povrća manja u odnosu na potrebe Soko Banje kao turističkog centra.

Proizvodnja voća (1.001 ha) se zasniva na okućnici, na malim parcelama veličine 0,2-1,0 ha. Najveće površine pod voćnjacima se nalaze u KO Čitluk (75,67 ha), Vrmdža (69,03 ha), Jošanica (64,05 ha) i Blendija (67,78 ha). U opštini nema velikih i specijalizovanih proizvođača voća. Dominantne voćarske kulture su šljiva, jabuka i kruška. Ostale voćarske kulture su sporadično zastupljene na malim površinama. Sortiment je zastareo. Zasadi su u velikom broju slučajeva stari. Prinosi i proizvodnja voća u opštini imaju izuzetne varijacije, i one su rezultat vremenskih uslova. Voćarska proizvodnja nije tržišno orijentisana. Tržišni viškovi voća su mali i uglavnom se plasiraju na lokalnoj pijaci. Nema preradnih kapaciteta koji otkupljuju voće. U opštini postoji nekoliko malih, privatnih, hladnjača koje poseduju veći proizvođači voća i povrća, kao i dve mini sušare. U opštini se proizvodi manje voća u odnosu na potrebe, posebno u turističkoj sezoni.

Najveći deo registrovanih površina pod vinogradima je napušten. Registrovana proizvodnja grožđa u opštini Sokobanja se povećava, ali iznosi svega oko 1.000 tona godišnje. Proizvodnja grožđa je namenjena sopstvenim potrebama, i donekle potrebama lokalnog tržišta.

Struktura poljoprivrednog zemljišta u Sokobanji nije povoljna obzirom da se najveće zemljišne površine (oko 55%) podvode kao pašnjaci (10.592 ha) i livade (5.575 ha). Najviše livadskih i pašnih površina se nalazi u KO Vrmdža i Šarbanovac. Najveći deo ovih, posebno pašnih (udaljeniji pašnjaci), površina je napušten ili se koristi neplanski i ekstenzivno. Broj otkosa i prinos travne mase zavisi od godine i padavina, a ne od primenjenih agrotehničkih mera. Prinosi travne mase su niski, a kvalitet travne mase osrednji do loš. Veća gazdinstva rentiraju kvalitetnije travnjake i vrše kosidbu na ovim površinama, ali bez primene agrotehničkih mera. Veštačke livade, odnosno sejani travnjaci, su retki i uspostavljaju se na oraničnim površinama. Sejani travnjaci se u određenoj meri kultivišu. Livadske i pašnjačke površine predstavljaju veliki potencijal za razvoj stočarske proizvodnje.

Značajan deo oranica se koristi za proizvodnju krmnog bilja (2000 ha) što ukazuje na veliki značaj stočarstva u strukturi poljoprivredne proizvodnje. Najzastupljenija kultura u setvenoj strukturi je lucerka sa 1.650 ha.

Mali je broj gazdinstava koja primenjuju kompletne agrotehničke mere. Agrotehničke mere se, uglavnom, delimično i povremeno primenjuju. U opštini raste potrošnja đubriva i agrohemičkalija, mada se pri đubrenju najviše koristi stajsko đubrivo. Đubrenje, kao uostalom i agrotehničke mere, se obavlja na osnovu sopstvenih saznanja, a ne na osnovu obavljenog ispitivanja zemljišta i dobijenih programa zaštite.

Uprkos povećanju, potrošnja đubriva i agrohemičkalija je niska, što ukazuje na nizak nivo agrotehnikе u biljnoj proizvodnji, koji se svodi na najvažnije operacije kod ekonomski važnih kultura. Osnovni razlog male upotrebe poljoprivrednih inputa su visoke cene inputa i niske i nestabilne cene poljoprivrednih proizvoda. Upotreba hemije je u velikom broju slučajeva neblagovremena i/ili pogrešna. Čest je slučaj da se đubriva bacaju u pojedinim godinama u količinama znatno manjim u odnosu na tehnološke zahteve i kvalitet zemljišta. Na značajnim zemljišnim površinama nema upotrebe hemijskih sredstava što pruža dobru osnovu za razvoj organske proizvodnje.

Poljoprivredna proizvodnja na individualnim gazdinstvima je u najvećem broju slučajeva ekstenzivna, obavlja se na malom i usitnjenom posedu, i bez sistema za navodnjavanje. Samo u jednoj mesnoj zajednici se navodi da navodnjavanje zemljišta predstavlja važnu agrotehničku meru. Sistemi za navodnjavanje su prisutni na izuzetno malom broju gazdinstava, i u svega par sela. Navodnjavane površine su uglavnom bašte i voćnjaci.

2.4.3.2. Mehanizacija

U opštini ima domaćinstava sa kompletnom mehanizacijom, ali najveći broj gazdinstava nema kompletnu poljoprivrednu mehanizaciju, i poseduje traktor sa manjim ili većim brojem traktorskih priključaka. Postojeća mehanizacija je uglavnom stara oko 20 godina.

Osnovna mehanizacija u domaćinstvima je traktor, kojih ima oko 2.200. U manjem broju ima motokultivatora i samohodnih motornih kosilica (438). Uz prikolice (1.311), najčešći priključci su plugovi (1822), kosačice (667), tanjirače (1.554), drljače (1260), sejalice (701) i prese za baliranje sena. Određeni broj većih poljoprivrednih gazdinstava, u procesu specijalizacije, ima nešto više poljoprivredne mehanizacije kao npr. rasturače đubriva, berače kukuruza i/ili kombajne. U opštini su se u poslednje vreme pojavili silo-kombajni. Struktura priključnih mašina ukazuje na orijentisanost poljoprivrednih domaćinstava ka ratarskoj i stočarskoj proizvodnji.

U opštini Soko Banja ima znatno manje mehanizacije u odnosu na Republički prosek. Zabrinjavajući je podatak da se u opštini registruje pad broja poljoprivrednih mašina i priključaka.

Neophodan preduslov razvoja poljoprivredne proizvodnje u opštini je modernizacija poljoprivrednih gazdinstava koja se, između ostalog, ogleda i u obnovi postojeće i nabavci nove mehanizacije.

2.4.3.3. Stočarstvo

Govedarstvo

Najrazvijenija stočarska proizvodnja je govedarstvo, iako se broj grla krupne stoke konstantno smanjuje u poslednjih trideset godina. U ovom trenutku se u opštini odgaja 4652 goveda (6.143 po popisu iz 2002.), odnosno oko 3820 krava. U opštini nema specijalizovanih poljoprivrednih gazdinstava u govedarskoj proizvodnji, ali ima značajan broj proizvođača sa preko pet krava, odnosno gazdinstava koja su na putu specijalizacije ka govedarskoj proizvodnji. Najveća gazdinstva imaju 15-25 krava. Ova gazdinstva predstavljaju osnovu razvoja govedarstva u budućnosti. Broj goveda u opštini je relativno mali u odnosu na prirodne predispozicije, međutim još uvek predstavlja značajan poljoprivredni potencijal za razvoj.

Govedarska proizvodnja je fokusirana na proizvodnju mleka, mada ima farmi sa tovom junadi do 500 kg. telesne mase.

Dominantna rasa je domaće šareno goveče u tipu simentalca. Sporadično se mogu naći crno-beli i crveno-beli holštajn kao i mezezi simetalca sa crno-belim i crveno-belim holštajnom. Prosečna mlečnost grla je 4.000-4.500 litara mleka po standardnoj laktaciji. U opštini je rašireno i dominantno veštačko

osemenjavanje. Selekciji se u najvećem broju slučajeva ne poklanja velika pažnja, dok su reproduktivni rezultati lošiji u odnosu na tehnološke normative što je rezultat lošijih uslova odgoja i nedostatka znanja kod proizvođača.

Stoka se uglavnom odgaja u namenskim objektima i preuređenim prostorima. Štale su po pravilu prostrane, ali ne odgovaraju zootehničkim uslovima, i često su locirane pored kuće. Stoka se uglavnom drži u vezanom sistemu držanja tokom cele godine, mada ima i sela u kojima se stoka napasa tokom letnjih meseci. Mali je broj štala koje imaju slobodan sistem držanja. Za ispašu se koriste sopstveni pašnjaci, napuštene parcele (utrine) i planinski pašnjaci.

Ishrana se zasniva na neizbalansiranim obrocima. Posebne potrebe u ishrani određenih kategorija se ne poštuju. U ishrani se koristi zelena masa sa travnjaka (ispaša, pokošena zelena masa, seno). Duga i nekontrolisana upotreba istih travnih površina, bez primene agrotehničkih mera, je dovela do opadanja prinosa i kvaliteta travne mase.

Mali broj gazdinstava je počeo sa pripremom kukuruzne silaže. Najčešći vid prihrane je lomljenim kukuruznim zrnom ili mešavinom žitarica. Na pojedinim farmama ima ishrane koncentratom i upotrebe premiksa. Komponente stočne hrane koje se nabavljaju na tržištu su koncentрати, premiksi, vitaminski dodatci, soja, pšenične mekinje... Stoka se na najvećem broju gazdinstava hrani na osnovu sopstvenih saznanja (ne postoje dobijeni normativi).

Mlekarstvo

Higijeni muže i kvalitetu mleka se ne poklanja velika pažnja, što se ogleda u još uvek široko rasprostranjenoj ručnoj muži. Broj malih pokretnih muzilica je mali. Mleko se u najvećem broju slučajeva sakuplja i čuva u aluminijumskim i plastičnim kantama. Samo najveća gazdinstva imaju laktofrize, što ukazuje na loš sistem skladištenja mleka, a samim tim i lošiji kvalitet isporučenog mleka mlekarima. U opštini nema farmi sa zatvorenim sistemom muže (izmuzišta). Po selima ima organizovanih otkupnih mesta i ona i ona u potpunosti zadovoljavaju sadašnji nivo proizvodnje.

Određeni broj domaćinstava se bavi proizvodnjom mekih i tvrdih sireva u kućnoj radinosti. Sir se plasira na lokalnom tržištu.

Otkup junadi

Junad se otkupljuje u različitim težinskim kategorijama. U malom broju slučajeva se prodaje telad. Najčešće se prodaju junad težine do 160 kg (raspon pri prodaji 150-200 kg) ili utovljena junad težine oko 500 kg.

Kupci žive stoke su nakupci i otkupljivači koji kupuju stoku po selima i vašarima u Sokobanji i Aleksincu. Manji deo stoke se prodaje privatnim mesarama/klanicama u Sokobanji ili na lokalnoj pijaci.

Lošiji proizvodni i reproduktivni rezultati su rezultat selekcijskog rada, neadekvatne ishrane, zdravstvene zaštite i loših uslova smeštaja. Lošiji proizvodni rezultati su i rezultat niskog nivoa znanja poljoprivrednih proizvođača, loše starosne strukture poljoprivrednika, nereguliranih odnosa mlekarica i klanica (otkupljivača) sa jedne i proizvođača sa druge strane, nestabilnog tržišta, loših državnih mera u oblasti cena, nedostatka eksperata (savetodavaca) itd.

Veoma značajno je da se u narednom periodu pomognu gazdinstva kroz razvoj efikasnih stručnih i savetodavnih službi, ali i omogućavanje pristupa povoljnim finansijskim sredstvima za razvoj stočarstva kroz izgradnju novih objekata, promenu rasnog sastava, modernizaciju proizvodnje i sl.

Preduslov za zainteresovanost farmera za razvoj stočarstva su obezbeđeno tržište za stočarske proizvode, jeftiniji poljoprivredni inputi kao i stabilne i ekonomski isplative otkupne cene.

Ovčarstvo

Kao i govedarska proizvodnja, i ovčarska proizvodnja beleži pad u poslednjih 30 godina, ali je broj ovaca stabilizovan na oko 6.500. Ovčarstvo je sporedna grana stočarstva u opštini. Razvoj ovčarstva se vezuje za starenje gazdinstava i nedostatak radne snage. U opštini Soko Banja su prisutna dva odgajivača sa preko 100 ovaca, i oko desetak odgajivača sa preko 50 ovaca u stadu, ali je čak i ovaj broj ovaca po gazdinstvu nedovoljan za ekonomski efikasnu proizvodnju.

U rasnom sastavu dominiraju različiti sojevi pramenke pri čemu se posebno apostrofira svrliški soj pramenke, njihovi melezi, i u određenom broju ima virtemberga. Ovčarska proizvodnja se uglavnom organizuje na pašnjacima, tokom najvećeg dela godine sa dominantnim prisustvom travnih vrsta slabe hranljive vrednosti. Tokom zimskog perioda životinje se odgajaju u improvizovanim objektima, i hrane se uglavnom livadskim senom slabog kvaliteta sa manjim ili većim udelom prihrane. Zimski smeštaj grla se obavlja u improvizovanim objektima.

Ovce se uglavnom gaje zbog proizvodnje jaganjaca koji se prodaju u periodu mart-maj. Veći proizvođači su napustili sezonsku proizvodnju jagnjadi i imaju po tri jagnjenja u dve godine.

Ovce i jaganjci se uglavnom prodaju poznatim otkupljivačima i nakupcima. Nakupci i otkupljivači otkupljuju jaganjce od većih proizvođača na kućnom pragu. Značajno mesto za prodaju jaganjaca predstavljaju vašari u Sokobanji i Aleksincu, pijaca u Sokobanji i lokalne mesare/klanice. Jagnjad se uglavnom prodaju u proleće, sa tri meseca starosti i telesnom masom do 35 kg.

Trenutni broj ovaca, veliki prirodni potencijali za razvoj ovčarstva, kao i blizina ovčarskih centara (Svrlijg, Knjaževac itd.) pružaju velike mogućnosti za razvoj ovčarske proizvodnje.

Svinjarstvo i živinarstvo

Za razliku od ostalih opština Zaječarskog okruga, opština Sokobanja ima znatno više grla svinja i živine, što je posledica prisustva industrijskih farmi koje su poslovale u okviru PKB Trebič kao i blizine tržišta, odnosno turističkog centra. Živina i svinje se, međutim, uglavnom gaje za kućne potrebe, i ne predstavljaju proizvode koji se prodaju na tržištu, odnosno osnovni proizvod i prihod gazdinstva.

Gazdinstva kod kojih ima svinjarske proizvodnje, imaju 2-4 krmače. U selima nema industrijskih objekata za tov svinja. Krmače, tovljenici i prasad se prodaju otkupljivačima i nakupcima, a deo prodaje se vrši na Sokobanjskim vašarima i zelenoj pijaci.

U opštini ima nekoliko industrijskih objekata za tov živine i proizvodnju jaja. Sa izuzetkom PK „Trebič“ Sunce, ovi objekti se nalaze kod individualnih proizvođača, i kapaciteta su oko 1.000 tovnih pilića po turnusu, odnosno 1.000 koka nosilja po objektu. Proizvodnja u ovim objektima je u skladu sa tehnološkim normativima, a jedan od proizvođača ima i mini klanicu za utovljene piliće.

2.4.3.4. Lov i ribolov

Ribolov

Na Bovanskom jezeru je dozvoljen sportski ribolov. Ribolov na Bovanskom jezeru se značajno razvija čemu govori i podatak da se svake godine iz Bovanskog jezera izlovi značajna količina ribe (72.885 t). Osnovu ribolova, skoro 90%, predstavljaju tzv. „mirne“ ribe (šaran, babuška, bodorka, deverika i uklija), dok znatno manju količinu izlova predstavljaju „grabljivice“ poput soma, smuđa i bandara.

Izvor podataka Udruženje ribolovaca – Sokobanja.

Lov

U opštini se nalazi lovište površine 36.437 ha. U lovištu se nalaze hranilišta za visoku i nisku divljač. Najznačajnija divljač u lovištu su zečevi, fazani, srne, divlje svinje... Značajnu ulogu u razvoju lovne privrede u opštini ima Lovačko udruženje „Soko“ kao i JP „Srbijašume“.

Tabela 6. Ukupan broj divljači po pojedinim lovnim vrstama

Divljač	Brojno stanje
Zec	2.250
Fazan	199
Poljska jarebica	1.539
Srne	40
Divlja svinja	196

* Izvor podataka – Lovačko udruženje „Soko“ (2002. godina)

Comment [v1]: podaci jp srbija sume ce biti naknadno dostavljeni

2.4.3.4. Preradni kapaciteti

Dugo vremena je nosilac razvoja poljoprivrede u Sokobanji bio PKB „Trebič“. Preduzeće se bavilo primarnom poljoprivrednom proizvodnjom, farme svinja, koka nosilja i farmu junadi. U okviru preduzeća su poslovala pekara, mlekara, klanica i mešaona stočne hrane. Preduzeće je bilo vlasnik hotela «Sunce», nekoliko restorana, prodavnica mešovite robe, samoposluga... PKB „Trebič“ se nekoliko godina nalazio u stečaju i postepenoj privatizaciji putem rasprodaje imovine. Zvanično, Trebič je privatizovan 2004. godine, ali u ovom trenutku preduzeće ne predstavlja značajan faktor razvoja poljoprivrede u opštini.

Današnji preradni kapaciteti se ne koriste racionalno, a kapaciteti koji su u eksploataciji ne zadovoljavaju lokalne potrebe i u privatnom su vlasništvu. Uglavnom su slabijeg finansijskog kapaciteta, nedostaje stručni kadar i moderan marketinški nastup što ih limitira ka nastupu na lokalnom ili domaćem tržištu.

U opštini su registrovane i aktivne zanatske mlekare Trebič i Ekolend. Mlekare su srednjeg kapaciteta, ali otkupljuju male količine mleka. Postojeće mlekare nisu nosioci razvoja govedarstva u opštini obzirom da uz ove dve mlekare, značajnu količinu mleka u opštini sakuplja „Imlek“, Zaječar, „Džersi“, Knjaževac, „Niška mlekara“, „Kostić“ iz Kruševca... „Imlek“ i mlekara Petrović iz Krivog Vira. „Imlek“ kao najveći otkupljivač, je zainteresovan prvenstveno za velike proizvođače koji su specijalizovani ili u procesu specijalizacije. U opštini su bile registrovane i male zanatske mlekare „Jermenčić“, „Blendi“ i „Vedro“, ali one više ne rade. Uprkos postojanju velikog broja mlekara, osnovni problem u razvoju mlekarstva su niske otkupne cene mlekara.

Otkupom, preradom i pakovanjem lekovitog bilja se bave „Adonis“ i „Palilula“ koji ostvaruju saradnju sa oko 280 berača u selima Sokobanjske opštine. Suši se i prerađuje oko 80 različitih vrsta lekovitog bilja. Čajevima i drugim proizvodima iz ovog kraja snabdevaju se apotekarske ustanove i brojne biljne apoteke širom zemlje.

U opštini ima više otkupljivača sakupljenih pečuraka, od kojih je najveći „Interfood“, Čačak koji ima sušaru i hladnjaču u opštini.

U opštini je aktivan veći broj mini klanica i mesara. U nekima od njih se vrši i prerada mesa. Ovi kapaciteti otkupljuju stoku po potrebi, odnosno kada imaju tražnju za stokom. U opštini je prisutan samo jedan otkupljivač teladi i junadi.

Registrovana su dva privatna mlina (od kojih jedan ne radi), ali se žito ne otkupljuje u Sokobanji, već nabavlja u Vojvodini. U opštini nema tržišnih viškova žita.

U opštini postoji nekoliko malih, privatnih, hladnjača koje poseduju veći proizvođači voća i povrća, ali ove hladnjače uglavnom ne koriste drugi farmeri. Hladnjača srednjeg i većeg kapaciteta za voće i povrće nema. Izgrađene su dve mini sušare za voće.

Voće i povrće se ne otkupljuje. Mali broj gazdinstava ima tržišne viškove. Tržišni viškovi se plasiraju na lokalnoj pijaci. U opštini se proizvodi manje voća i povrća u odnosu na potrebe, posebno u turističkoj sezoni. U vreme turističke sezone su prisutni proizvođači/prodavci iz drugih krajeva Srbije.

2.4.3.5. Poljoprivredne organizacije i infrastruktura

Sokobanja ima pijacu u čijem sastavu su zelena, robna i stočna pijaca. Ukupna pijačna površina iznosi 5.315 m², od čega je oko 2.000 m² pijace pokriveni prostor. Postojeća pijaca trenutno zadovoljava potrebe grada. Zelena pijaca radi svaki dan. Važna mesta za prodaju stoke su uz stočnu pijacu (uglavnom prodaja prasadi) i vašari (četiri vašara su značajna za promet stoke).

Najvažnija poljoprivredna udruženja u opštini Soko Banja su:

- Udruženje odgajivača goveda simentalске rase „Rtanj“
- Udruženje odgajivača ovaca i koza „Soko Banja“
- Udruženje pčelara „Moravica“

Udruženja su osnovana 2005. godine. Opština finansijski i tehnički pomaže rad ovih udruženja. Takođe, u okviru opštine deluje Fond za razvoj sokobanjskih sela i Fond za razvoj poljoprivrede opštine Sokobanja koji ima podsticajni karakter u razvoju poljoprivrede.

Jedan od značajnih problema u opštini je nedostatak ekonomski efikasnih poljoprivrednih zemljoradničkih zadruga, obzirom da stare zadruge više ne rade.

Uloga poljoprivrednih udruženja i zadruga je preuzimanje značajnog dela poslova od farmera, a u korist farmera. Uspešna poljoprivredna udruženja u Srbiji i EU obezbeđuju finansijsku samostalnost i održivost kroz pružanje značajnih usluga farmerima. Moderna poljoprivredna udruženja u narednom periodu moraju obezbediti prenos stručnih znanja farmerima, kontrolu proizvodnje, mogućnost pristupa povoljnim finansijskim sredstvima, obezbeđenje mehanizacije, poljoprivrednih inputa po povoljnim cenama, regulisanje otkupa, preradu proizvoda i sl.

U opštini postoje službe za matičenje stoke, kao i tri veterinarske ambulante koje obavljaju veterinarsku zaštitu na terenu. Moderna poljoprivredna infrastruktura podrazumeva postojanje efikasnih stručnih i savetodavnih službi koje svoj rad moraju zasnovati na prisustvu u selima, i pružanju kvalitetnih informacija i usluga. Stručne i savetodavne službe su osnov prenosa znanja i informacija, i osavremenjavanja poljoprivredne proizvodnje. Uspostavljanje efikasne poljoprivredne infrastrukture je jedan od najvažnijih prioriteta u ruralnom razvoju opštine Sokobanja u narednom periodu.

Za podršku razvoju poljoprivrede opština je osnovala Fond za razvoj poljoprivrede koji će registrovanim poljoprivrednim proizvođačima pružati finansijsku podršku u vidu kredita u saradnji sa MPŠV i Poslovnim bankom.

2.5. Turizam

Opština Sokobanja ima dugogodišnju tradiciju u bavljenju turizmom, i jedna je od najstarijih turističkih destinacija u Republici Srbiji. Sokobanja je danas jedno od najposećenijih banjsko-klimatskih i turističkih mesta u Srbiji. Strategijom za razvoj turizma Republike Srbije okarakterisana je kao banja sa najviše potencijala i kao jedna od nekoliko najatraktivnijih turističkih destinacija.

Osnovne turističke vrednosti Sokobanje su bogatstvo zelenila, šume, okolne planine, bogati izvori mineralnih voda čuveni po svojoj lekovitosti i povoljni klimatski uslovi. Pored nabrojanih, neke od prednosti koje se mogu iskoristiti su postojanje velikog broja izletišta u neposrednoj blizini Sokobanje, postojanje turističkih manifestacija i bogato kulturno-istorijsko nasleđe.

U opštini je aktivna specijalna bolnica sa pratećim objektima, kao i značajan broj hotela, odmarališta, pansiona, vila i smeštajnih kapaciteta u kućnoj radinosti. Najveći smeštajni kapacitet poseduje specijalna bolnica sa oko 700 kreveta. Značajni hoteli u gradu su Sunce sa 184 postelje, Zdravljak sa 502 kreveta, Moravica sa 200 kreveta, Turist sa 105 kreveta itd. Hotelski kapaciteti sem smeštaja su opremljeni za pružanje potpunih turističkih usluga posetiocima, i organizuju različite kulturno-rekreativne sadržaje. Pored gore nabrojanih kapaciteta u hotelskom smeštaju (oko 2.000 ležajeva), u opštini Sokobanja postoji i veliki broj kategorisanih smeštajnih kapaciteta u domaćoj radinosti (5.078 ležajeva) i nekategorisanih (oko 6.000 kreveta) smeštajnih kapaciteta.

Procenjeni registrovani godišnji broj noćenja u opštini značajno varira od 350.000-600.000 noćenja, međutim procena je da se godišnje ostvari 550.000-800.000 noćenja, obzirom da je još uvek izražena pojava neprijavlivanja gostiju (zbog izbegavanja plaćanja boravišne takse).

Osnovi pravci razvoja se ogledaju u nastojanjima da se obogati turistička ponuda kako bi se produžila turistička sezona u Sokobanji i obezbedila veća iskorišćenost smeštajnih i drugih kapaciteta u opštini. U tom cilju se u Sokobanji organizuje veliki broj kulturnih, turističkih i sportskih događanja kao što su: Međunarodni festival „Prva harmonika“, Sv. „Jovan Biljober“, „Zlatne ruke“, umetnička kolonija „Sokograd“, Banjsko kulturno leto, Bijenale ekološke karikature, Maraton želja, Sajam lekovitog bilja, meda i zdrave hrane, Fotoizazov Sokobanja, Basket turnir „Avgust u avgustu“, Sajam knjiga, Festival cveća i ukrasnog bilja, Regata „Bovansko jezero“, Banjsko kulturno leto, Bajk parti itd.

Postojeći sportski tereni su zastareli i malog kapaciteta. Aktivan je bioskop, letnja pozornica sa 1.800 mesta za sedenje, zavičajni muzej sa bogatom etno zbirkom, kao i narodna biblioteka „Stevan Sremac“ koja je osnovana pre oko 130 godina i raspolaže sa preko 30.000 knjiga.

U Sokobanji i okolini ima više pravoslavnih crkava od kojih neke potiču iz XI i XIII veka. Tu su crkva Preobraženja Gospodnjeg, crkva Rođenja Presvete Bogorodice, crkva Uspenja Presvete Bogorodice u Jošanici, crkva Sv. Ilije, manastir „Jermenčić“, Crkveni konak u Jošanici, crkva Ognjene Marije i dr., crkva Sv. Trojice u Vrmdži i dr.

Bitnu ulogu u razvoju turizma ima Organizacija za turizam, kulturu i sport koja je javna ustanova. Organizacija je nosilac osmišljavanja turističke ponude, marketinga i propagande turističke destinacije. U okviru organizacije radi i turistički informativni centar i poslovno turistička agencija „Sokoturs“. Organizacija gazduje i legatom Miluna Mitrovića, kao i Etno-kutkom „Grudonjske vodenice“,

U prethodnom periodu su najveće investicije zabeležene u oblasti stanogradnje koja je omogućila značajno povećanje smeštajnih kapaciteta u Sokobanji. U narednom periodu se očekuje da najveći obim investicija bude usmeren u pravcu daljeg razvoja turizma kroz privatizaciju DHPT Lepterija i Specijalne bolnice Sokobanja, razvoj novih sportsko-rekreativnih i wellnes/spa centara, aqua parka i hotelskih sadržaja koji će doprineti razvoju kongresnog turizma.

3. Indikatori ruralnog razvoja

Indikator 1. Kvalitet površinskih voda

Bovansko jezero i reka Moravica po kvalitetu vode spadaju u II b kategoriju vode, s tim što je gornji tok reke još čistiji, jer nije opterećen značajnijom količinom otpadnih voda.

Indikator 2. Broj dana sa lošim kvalitetom vazduha

Opština Sokobanja je vazдушna i termalna banja koja je, između ostalog, specijalno pogodna za lečenje bolesti respiratornog trakta poput bronhitisa, bronhijalnih astmi i sl.

Indikator 3. Broj stanovnika u gradskoj i seoskim sredinama

Naselje	Stanovnika
Sokobanja	18.571
Gradska	8.407
Ostala	10.164

* Izvor podataka: Opštinska uprava, Sokobanja

Opština Sokobanja pripada kategoriji ruralnih područja. Izražen je proces smanjenja broja stanovnika u seoskim sredinama.

Indikator 4. Gustina naseljenosti

Opis	Broj stanovnika (popis 2002.)	Površina u km ²	Gustina naseljenosti u 2002. - br. Stanovnika po 1 km ²
Republika Srbija	7498001	88361	84.85
Sokobanja	19545	525	35,40

Izvor podataka - Statistički godišnjak "Opštine u Srbiji", 2004. godine

Sokobanja se karakteriše znatno manjom gustinom naseljenosti u odnosu na prosek Republike Srbije.

Indikator 5. Broj registrovanih poljoprivrednih gazdinstava

2008.	2009.	2010.
2438	2.546	2.784

U opštini se nalazi mali broj registrovanih poljoprivrednih gazdinstava, a dodatni problem je postojanje mešovityh gazdinstava koje se nalaze u kategoriji registrovanih gazdinstava.

Indikator 6. Struktura zemljišta – Odnos poljoprivrednog i šumskog zemljišta

Zemljište	Republika Srbija	Opština Sokobanja
Poljoprivredno, ha	5.052.957	30.357
Šumsko, ha	1.984.513	23.298
Poljoprivredno, %	71,80	58,30
Šumsko, %	28,20	36,80

* Izvor podataka: Statistički godišnjak „Opštine u Srbiji“, 2008.

Sokobanja ima donekle različitu strukturu zemljišta u odnosu na prosek Republike Srbije, što se ogleda u značajno većem udelu šuma u strukturi zemljišta u opštini Sokobanja.

Indikator 7. Struktura poljoprivrednog zemljišta

Oranične površine, ha				Voćnjaci	Vinogradi	Livade	Pašnjaci	Ukupno
Oranice, ukupno	Žito	Krmno bilje	Povrtarstvo					
13.061	7.760	3.524	1.293	1.088	268	5.537	10.726	30.600

* Izvor podataka: Statistički godišnjak „Opštine u Srbiji“, 2008.

Preko 50% poljoprivrednog zemljišta u opštini predstavljaju livadske i pašnjačke površine što ukazuje na značajne potencijale za razvoj stočarstva,

Sa 13.061 ha oraničnih površina opština raspolaze potencijalima za razvoj intenzivne poljoprivredne proizvodnje, kao i razvoj različitih tipova poljoprivredne proizvodnje.

Značajne površine u opštini se nalaze pod povrtarskom i voćarskom proizvodnjom, ali je proizvodnja na ovim površinama ekstenzivna.

Indikator 8. Struktura setvenih površina

Usev	Zasnovano		
	Planirano	Zasađeno	% ostvarenog.
	(ha)	(ha)	
Ječam	300	360	
Ovas	200	200	
Ostala jara žita	250	180	
Kukuruz	4800	4360	

Pšenica ozima	1920	2120	
Povrće	62	62	
Krompir	120	180	
Lucerka (nova)	1500	1650	
Ostalo krmno bilje	200	20	
Ostale kulture	1000	1000	

Dominantna biljne kulture su kukuruz i ozima pšenica, mada su podaci o setvenoj strukturi nepotpuni.

Indikator 9. Šume - Površina pošumljenog zemljišta i posečeno drvene mase

Opis	Pošumljeno, ha				Posečena drvena masa			
	U šumi		Izvan šume		Ukupno, m ³		Tehničko drvo, %	
	Lišćarima	Četinarima	Lišćarima	Četinarima	Lišćari	Četinari	Lišćari	Četinari
Republika Srbija	744	384	8.448	899	2.027.651	218.857	33	82
Opština Sokobanja	1,00	17,11	3,03	0	14,221	473	11	80

* Izvor podataka – Statistički godišnjak „Opštine u Srbiji“, 2008. godine
U opštini se u značajnoj meri iskorištavaju šumski resursi.

Indikator 9. Udeo zaštićenog, napuštenog i zagađenog zemljišta

Zaštićene oblasti		
	Ha	%
Republika Srbija	534232	6,5
Opština Sokobanja	-	-
Napušteno i zagađeno zemljište		
Opština Sokobanja	-	-

Izvor podataka: Lokalni ekološki akcioni plan, Opština Sokobanja

Opšti komentar:
Ne postoje podaci o tačnim površinama zaštićenih prirodnih dobara kao i površina koje se mogu podvesti kao napuštene i zagađene oblasti

Zaštićene oblasti
Na teritoriji opštine Sokobanja kao zaštićena prirodna dobra postoje:
Predeo "Lepterijski Sokograd",
Predeo „Ozrenske livade“,
Korito reke Gradašice sa vodopadom Ripaljka, predstavlja posebnu prirodnu turističku atrakciju. Ovaj vodopad se smatra najvišim u Srbiji (40m ukupne visine), sa najvišim odsekom od 11m i nekoliko veoma atraktivnih bigrenih kaskada. Inače, ovaj prostor je već afirmisan kao popularno, ali nedovoljno uređeno izletišta kao lokalnog stanovništva, tako i turističkih posetilaca Sokobanje. Studija o obnavljanju statusa Ripaljske kao zaštićenog prirodnog dobra je uradio Zavod za zaštitu prirode iz Beograda.

Napuštene i zagađene oblasti:
U zagađene oblasti se može svrstati lokacija na kojoj se vrši odlaganje komunalnog otpada „Trgoviški put“.

U Sokobanji je registrovano oko 76 divljih deponija, od čega se oko 10 deponija nalazi u samoj Sokobanji, a 66 u seoskim naseljima.

Na oko 11km od Sokobanje nalazi se Rudnik mrkog uglja "Soko". Osamstotina metara severoistočno od Rudnika u blizini regionalnog puta Sokobanja-Knjaževac nalazi se odlagalište jalovine koje se javlja prilikom čišćenja uglja. Po procenama odgovornih u rudniku „Soko” na odlagalištu se trenutno nalazi oko 300.000m³ jalovine. Uvođenjem nove mokre separacije za odvajanje jalovine iz uglja po procenama Rudarsko geološkog fakulteta iz Beograda u detaljnoj analizi uticaja novog postrojenja na životnu sredinu javiče se novih 62.244 tona jalovine godišnje, što je dodatnih 50.000m³ jalovine.

Indikator 10. Brojno stanje stoke

Goveda, ukupno	Krava	Svinja, ukupno	Krmača	Ovaca, ukupno	Ovaca i dviski	Živine
4.652	3.820	11.301	1.976	6.500	7.957	41.530

Izvor podataka – Opštinska Uprava, Sokobanja

U opštini nema izrazito dominantne stočarske proizvodnje, niti se opština može smatrati stočarskim centrom.

Nešto izraženija je govedarska proizvodnja.

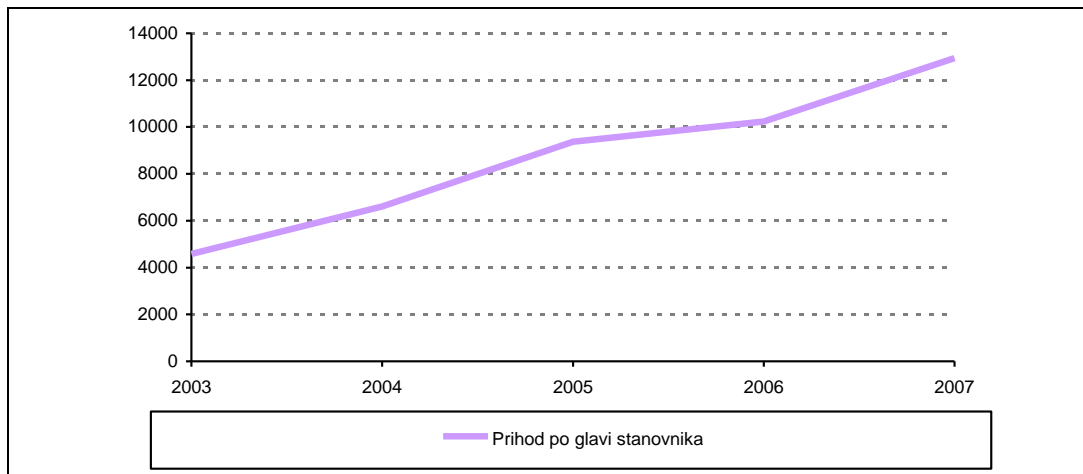
Indikator 11. Stepen razvijenosti opštine

Opština Sokobanja se nalazi u drugoj kategoriji opština po stepenu razvijenosti. U drugoj grupi su opštine čiji je stepen razvijenosti u rasponu 80-100% republičkog proseka.

Izvor podataka – Uredba o kriterijumima i pokazateljima za utvrđivanje stepena razvijenosti jedinica lokalne samouprave RS sa spiskom jedinica lokalnih samouprava razvrstanih u grupe, Službeni glasnik RS, broj 120/09.

Indikator 12. Fiskalni kapacitet opštine

		2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
1	Ukupno ostvarenje fiskalnih oblika izvornih prihoda (u 000 RSD)	85.068	122.727	166.083	180.068	224.304
2	Prihod po glavi stanovnika (1/2)	4.580	6.608	9.369	10.240	12.937

* Izvor podataka : Izvor podataka: Statistički godišnjaci „Opštine u Srbiji“, 2004-2008.

Iznos budžetskih prihoda po glavi stanovnika se povećao od 2003. godine za skoro 300%.

Indikator 13. Opštinska pomoć razvoju poljoprivrede

Opština Sokobanja je u 2009. godini izdvojila 2.500.000,00 RSD za razvoj poljoprivrede.

Izvor podataka: Opštinska Uprava, Sokobanja, 2009. godina

Indikator 14. Lokacijski koeficijent zapošljavanja

Delatnost	Republika Srbija	Opština Sokobanja
Zaposlenih	1.432.851	2.551
Zdravstvo i socijalni rad	157.080	595
Vađenje rude i kamena	23.498	589
Hoteli i restorani	24.290	243
Obrazovanje	129.421	221
Trgovina na veliko i malo	196.216	177

Izvor podataka: Statistički godišnjak „Opštine u Srbiji“, 2008.

U opštini ima relativno mali broj zaposlenih. Dominantni sektori za zapošljavanje su zdravstvo i socijalni rad kao i oblast vađenja rude i kamena. Relativno visok udeo predstavljaju zaposleni u budžetskim službama (obrazovanje, zdravstvo, uprava...). Struktura zaposlenosti je značajno različita u odnosu na prosek Republike.

Indikator 15. Prosečna zarada bez poreza i doprinosa

Prosečna bruto zarada u RSD	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Republika Srbija	11500	14108	17443	21707	27759
Opština Sokobanja	12.952	14.296	16.731	20.937	26.313

Izvor podataka: Statistički godišnjaci „Opštine u Srbiji“, 2004-2008.

Prosečna zarada ima trend povećanja u periodu 2003-2007. godine.

Prosečna zarada u Opštini Sokobanja je bila nešto viša u odnosu na prosek republike Srbije u 2003-2004. godini, a nešto niži u periodu 2005-2007. godine.

4. Analiza problema sa SWOT analizom

4.1. Analiza problema

Opština Soko Banja je po svim parametrima ruralna sredina. Gustina naseljenosti, broj stanovnika koji živi u seoskim sredinama, struktura zemljišta kao i najvažnije privredne delatnosti u opštini poput rudarstva, šumarstva, poljoprivrede i zdravstvenog turizma ukazuju na značaj razvoja ruralnih područja.

Sokobanja je opština koja svoj razvoj zasniva na korišćenju prirodnih resursa. Poljoprivreda, šumarstvo i rudarstvo su delatnosti koje čine najveći deo društvenog dohotka opštine, ali je Sokobanja prvenstveno poznata kao turističko mesto, sa razvijenim zdravstvenim turizmom. Danas se Sokobanja svrstava u jedno od vodećih banjskih lečilišta i turističkih destinacija.

Opština, međutim, raspolaže brojnim resursima koje još uvek nije kvalitetno valorizovala. Ovde se prvenstveno misli na nedovoljno iskorišćeno poljoprivredno zemljište, velike površine pod šumama, geotermalne izvore i rudna nalazišta. Značajne prirodne potencijale predstavljaju i reka Moravica, Bovansko jezero, Ozren koji ima karakter vazdušne banje; Rtanj, bogat lekovitim biljem, šumskim plodovima i raznovrsnom divljači. Navedeni resursi nisu dovoljno iskorišćeni, a pojedini resursi poput bogatih ekosistemima i biodiverziteta, uopšte nisu iskorišćeni ili se nekontrolisano koriste.

Turistički razvoj opštine je doprineo zapostavljanju sela i seoskih sredina. Sokobanjska sela se danas susreću sa brojnim problemima. Seoske sredine imaju lošu putnu i elektroenergetsku infrastrukturu, kvalitet vode se ne kontroliše, dok kanalizacioni sistem ne postoji. Brojne su divlje deponije.

Ekonomska moć domaćinstava koja se bave poljoprivredom, koja je osnovna delatnost u ruralnim sredinama, je niska. Poljoprivredna proizvodnja je mala i mešovita. Odvija se na malim gazdinstvima, isparcelisanom posedu i sa starom mehanizacijom. Nivo primene agrotehničkih mera je nizak, tržišnih viškova je malo, a finansijska sposobnost domaćinstava za obnavljanjem i povećanjem proizvodnje je simbolična. Dodatni problemi koji opterećuju poljoprivredna gazdinstva su neregulisan otkup, niske cene u otkupu, nemogućnost dobijanja povoljnih kredita, skup repromaterijal, loša politika cena u oblasti agrara, loši vremenski uslovi...

Navedeni problemi uzrokuju intenzivne migracije iz seoskih sredina, starenje sela i napuštanje/zakorovljavanje zemljišnih površina.

Opština je samim tim suočena sa brojnim problemima u razvoju ruralnih područja, ali istovremeno opština ima potencijale koje u narednom periodu treba iskoristiti u cilju poboljšanja kvaliteta života na selu.

U narednom periodu je neophodno raditi na poboljšanju ili izgradnji infrastrukture u seoskim područjima, kao i razvoju poljoprivredne proizvodnje kao najvažnije delatnosti domaćinstava u seoskim sredinama. Osnovni ciljevi u poljoprivrednoj proizvodnji su modernizacija i specijalizacija proizvodnje kao i ekonomsko jačanje poljoprivrednih gazdinstava.

Aktivnosti opštine u procesu razvoja poljoprivrede se moraju odvijati u dva pravca. Poljoprivrednim proizvođačima se mora pomoći u dobijanju finansijskih podsticaja i povoljnih kredita. Neophodno je obezbediti adekvatan sistem edukacije i stručne pomoći, organizovati i olakšati nabavku kvalitetnih inputa po jeftinijim cenama, omogućiti obnovu zastarele mehanizacije i nabavku novih mašina, podsticati navodnjavanje itd. S druge strane, opština u ovom procesu mora obezbediti stvaranje efikasne poljoprivredne infrastrukture kroz razvoj kvalitetnih stručnih službi, formiranje visokostručnog kadra različitog profila, podršku postojećim i novoformiranim poljoprivrednim udruženjima, pomoć u otkupu poljoprivrednih proizvoda kroz privlačenje investitora koji bi otvorili kapacitete za preradu i otkup.

Komparativne prednosti kojima opština Sokobanja raspolaže treba iskoristiti kao razvojne mogućnosti u procesu razvoja poljoprivrede i ruralnih područja. Sokobanja je banjsko-turistička destinacija i klimatsko lečilište sa brojnim turističkim mikrolokacijama (Sokobanja, Ozren, Lepterijski Sokograd, Jošanica, Bovansko jezero, Rtanj i dr.), termomineralnim izvorima i smeštajnim kapacitetima. Navedeni potencijali pružaju realne šanse razvoju ruralnog turizma kroz podizanje kapaciteta, ali i sadržaja u seoskim sredinama.

Obezbeđenjem kvalitetne infrastrukture, ekonomski efikasnim i održivim korišćenjem prirodnih resursa, razvijenom poljoprivredom i širenjem turističke ponude Sokobanje na seoske sredine stvaraju se pretpostavke kvalitetnog života, i samim tim prestanka migracija iz seoskih sredina.

Opština u ovom procesu ima limitirane nadležnosti i ograničene finansijske mogućnosti. Zbog toga se u narednom periodu očekuje korišćenje različitih nacionalnih fondova, stranih projekata i predpristupnih sredstava EU. U ostvarenju velikog broja ciljeva je neophodan regionalni pristup.

4.2. SWOT analiza

Za analizu trenutne situacije u opštini primenjena je SWOT Analiza, kojom su identifikovane i determinisane jake strane, slabosti, mogućnosti i pretnje okruženja.

Snage	Slabosti
Dobar geografski položaj i povezanost sa glavnim magistralnim saobraćajnicama	Nizak natalitet
Nezagađena životna sredina	Starenje sela
Vazduh izuzetnog kvaliteta	Migracioni procesi
Bogat fond listopadnih šuma pogodnih za eksploataciju drvne mase- Velike površine pod šumama	Prirodna dobra nisu optimalno iskorišćena
Bogat lovni i riblji fond	Konfiguracija terena limitira razvoj poljoprivrede
Vodni resursi – prvenstveno reka Moravica i Bovansko jezero pogodno za ribolov, izletnički turizam itd.	Loš kvalitet zemljišta
Geotermalni izvori u zonama Sokobanje i Banje Jošanice	Livade i pašnjaci se ne koriste na optimalan način
Planina Ozren koja ima karakter vazdušne banje	Mali stočni fond
Postojanje zaštićenih prirodnih dobara (predeli izuzetnih odlika)	Usitnjenost poseda
Bogatstvo lekovitim biljem i šumskim plodovima	Neplanska poljoprivredna proizvodnja
Povoljni klimatski i zemljišni uslovi za razvoj različitih vidova poljoprivredne proizvodnje	Veliki broj mešoviti poljoprivrednih gazdinstava – svaštarenje u poljoprivrednoj proizvodnji
Tradicija u stočarstvu	Slaba finansijska moć gazdinstava
Značajne livadske i pašne površine	Slaba produktivnost poljoprivrednih gazdinstava
Veliki broj registrovanih poljoprivrednih gazdinstava	Slaba primena agrotehničkih mera
U opštini postoje specijalizovani poljoprivredni proizvođači	Zastarela i nepotpuna oprema i mehanizacija
Zemljišni posed je veći u odnosu na prosek Republike Srbije	Mala količina tržišnih viškova
Formirani institucionalni kapaciteti (poljoprivredna udruženja, Kancelarija za razvoj, Fond za razvoj poljoprivrede itd.)	Nizak nivo znanja poljoprivrednih proizvođača
	Neregulisan otkup poljoprivrednih proizvoda
	Nepostojanje značajnijih prerađivačkih i skladišnih kapaciteta
	Tradicionalni poljoprivredni proizvodi nisu zaštićeni i prepoznati na tržištu
	Nema tržišno atraktivnih proizvoda
	Slaba informisanost u seoskim sredinama
	Mali broj i nedostatak stručnog i menadžerskog kadra što uslovljava nedostatak informisanosti

<p>Postojanje kvalitetne veterinarske zaštite i savetodavne stručne službe</p> <p>Postojanje prerađivih kapaciteta</p> <p>Razvijen sektor sakupljanja lekovitog bilja i šumskih plodova</p> <p>Bogato kulturno-istorijsko nasleđe</p> <p>Razvijen turizam, trgovina i ugostiteljstvo kao potencijalno tržište za poljoprivredne proizvode</p> <p>Najveći broj smeštajnih kapaciteta u Srbiji prema broju stanovnika</p> <p>Održavaju se brojne turističke manifestacije</p> <p>Postojanje komunalno uređenih izletišta u ruralnim sredinama</p> <p>Očuvani stari i etno objekti u selima</p> <p>Postojanje vodovodne mreže u selima</p> <p>Sva sela i naselja imaju telefonske linije</p> <p>Blizina velikih tržišta – Niša i Beograda</p> <p>Opređenost lokalne samouprave u pravcu razvoja i jačanja sela</p>	<p>Poljoprivredna udruženja još uvek nisu finansijski i tehnički održiva</p> <p>Nepostojanje preduzetničke inicijative u seoskim sredinama</p> <p>Domaća radinost je zapostavljena</p> <p>Slaba povezanost poljoprivrede i turizma</p> <p>Nerazvijena ekološka svest - nedomaćinsko ophođenje meštana prema prirodnim resursima</p> <p>Nekontrolisano sakupljanje bilja</p> <p>Niska cena sakupljenog bilja</p> <p>Loša putna infrastruktura u seoskim sredinama</p> <p>Kanalizaciona mreža ne pokriva seoska područja</p> <p>Loš kapacitet električne energije (loša nisko naponska mreža)</p> <p>Kvalitet vode se ne kontroliše u seoskim vodovodima</p> <p>Komunalne usluge ne obuhvataju seoska područja što uslovljava postojanje brojnih divljih deponija</p> <p>Seoska naselja nisu dovoljno uređena</p> <p>Nedovoljno uređena izletišta u seoskim sredinama</p> <p>Turistička ponuda ne obuhvata izlete u seoske sredine</p> <p>Mala finansijska sredstva opštine za ruralni razvoj</p> <p>Nizak nivo ili nepostojanje investicija u ruralne oblasti i delatnosti (poljoprivreda, turizam, šumarstvo)</p>
---	---

Šanse

Pretnje

<p>Veća usmerenost na razvoj sela i seoskih sredina</p> <p>Povećanje nivoa sredstava za razvoj poljoprivrede</p> <p>Obezbeđenje povoljnih kreditnih linija za razvoj poljoprivrede</p> <p>Otvaranje novih specijalizovanih farmi za tov</p> <p>Razvoj novih ekonomski efikasnih polj. proizvodnji kao npr. odgoj lekovitog bilja, voćarstvo, povrtarstvo itd.</p>	<p>Negativne demografske trendove nije moguće zaustaviti</p> <p>Nemotivisanost stanovništva</p> <p>Napuštanje poljoprivrednih površina</p> <p>Nekontrolisano branje lekovitog bilja</p> <p>Nesigurno tržište poljoprivrednih proizvoda</p> <p>Niske cene poljoprivrednih proizvoda</p> <p>Otvaranje tržišta za poljoprivredne proizvode iz EU</p>
---	---

Regulisanje pitanja plasmana	Skupi poljoprivredni inputi
Povezivanje poljoprivrede i plasmana polj. proizvoda i turističke ponude i usluge	Nepostojanje inicijativa za preduzetništvom u seoskim sredinama
Korišćenje prirodnih potencijala u cilju razvoja novih proizvodnji poput alternativnih izvora energije	Konkurencija
Regionalna saradnja	Skupi sertifikati za proizvodnju zdrave hrane
Povezati selo i turističku privredu kroz razvoj ruralnog turizma	Odliv stručnih kadrova
Direktne investicije u prerađivačke kapacitete	Razvoj infrastrukture je fokusiran na gradski centar usled ubrzanog razvoja turizma
Povećanje stepena prerade poljoprivrednih proizvoda	Divlja gradnja
Otvaranje mini preradnih kapaciteta	Sokobanja nije interesantna investitorima
Standardizovanje i podizanje kvaliteta proizvoda (ISSO i HACCP)	Slaba regionalna saradnja
Proizvodnja organski sertifikovane hrane	Nedostatak sredstava za subvencionisanje poljoprivredne proizvodnje
Zaštita geografskog porekla proizvoda (brendiranje)	EU tržište nije dostupno
Formiranje novih i jačanje postojećih udruženja i zadruga	Loše mere državne politike
Otvaranje predpristupnih sredstava EU (IPARD) za ruralni razvoj	Loša i nedostajuća zakonska regulativa
Komasacija	Finansijska i ekonomska situacija u Srbiji
Edukacija	Politička situacija
Formiranje stručnog i menadžerskog kadra	Centralizacija
Učešće na međunarodnim projektima	Nerešeni imovinsko-pravni odnosi
Iskorišćavanje prirodnih kapaciteta i potencijala Banje Jošanice, Ozrena, Rtnja, Bukovika i Bovanskog jezera, Sesalačke pećine	Administracija
Razvoj ruralnog turizma u Srbiji	Finansijska sredstva za ruralni razvoj neće biti dostupna
Bolji pristup republičkim fondovima	

5. U susret viziji

Definisanje dugoročne razvojne vizije i utvrđivanje kratkoročnih strateških ciljeva, nameću potrebu za definisanjem najvažnijih **strateških pitanja** u razvoju ruralnih područja. Analiza sektora pokazuje da su četiri pitanja prioriteta u razvoju ruralnih područja, i to su:

- razvoj poljoprivrede
- očuvanje i razvoj sela
- razvoj ruralnog turizma
- valorizacija prirodnih dobara na održiv način

Strateški cilj 1. – Razvoj poljoprivrede

Uprkos razvijenom turizmu, najveći udeo u narodnom dohotku opštine predstavljaju poljoprivreda, šumarstvo i rudarstvo, pri čemu je poljoprivreda osnovna delatnost u ruralnim područjima opštine. U opštini se nalazi oko 30.500 ha poljoprivrednog zemljišta, što predstavlja oko 58% teritorije opštine. U 24 sela opštine je registrovano 2.788 porodičnih poljoprivrednih gazdinstava. Razvijeno je stočarstvo, voćarstvo, pčelarstvo i u manjoj meri ratarstvo i povrtarstvo. U opštini su aktivna poljoprivredna udruženja. Razvijena je kvalitetna veterinarska i savetodavna služba.

Dugo vremena je nosilac razvoja poljoprivredne proizvodnje bio PKB „Trebič“, dok je stanovništvo bilo zaposleno u društvenim preduzećima. U ovim uslovima, na individualnim poljoprivrednim gazdinstvima, se razvijala mala i mešovita poljoprivredna proizvodnja namenjena prvenstveno zadovoljavanju sopstvenih potreba. Gašenjem ili privatizacijom nosilaca razvoja u Sokobanji, najveći broj poljoprivrednih gazdinstava se suočio sa nizom problema od kojih su najznačajniji niska ekonomska moć, nedostatak i/ili zastarelost poljoprivredne mehanizacije, mali i usitnjen posed, napuštene zemljišne površine, nesigurno tržište, niske otkupne cene, nedostatak finansijskih sredstava, niska finansijska moć proizvođača, nemogućnost dobijanja povoljnih kredita, skup repromaterijal...

U narednom periodu se nameće niz prioriteta u razvoju poljoprivrede. Svakako najvažniji cilj je modernizacija i specijalizacija poljoprivredne proizvodnje kroz podizanje nivoa produktivnosti i smanjenje troškova proizvodnje na seoskim domaćinstvima. Najveći značaj u procesu modernizacije i specijalizacije se pridaje stočarskoj proizvodnji kao tradicionalno najrazvijenijoj poljoprivrednoj proizvodnji u Sokobanji. U narednom periodu se, međutim, mora raditi i na diverzifikaciji poljoprivredne proizvodnje kroz razvoj voćarstva, ratarstva i povrtarstva kao i nedovoljno afirmisanog pčelarstva.

Neophodan preduslov razvoja poljoprivrede je postojanje razvijene poljoprivredne infrastrukture. U tom cilju se planira jačanje poljoprivrednih udruženja, formiranje zadruga, uspostavljanje regionalne saradnje i obezbeđenje stručnih i edukativnih programa. Nivo informisanosti poljoprivrednika se mora poboljšati.

Jedan od ciljeva razvoja u narednom periodu je promocija poljoprivrednih proizvoda iz zaštita geografskog porekla tradicionalnih proizvoda. Navedene aktivnosti uz afirmaciju poljoprivredne proizvodnje iz Sokobanje imaju za cilj podizanje vrednosti poljoprivrednih proizvoda i samim tim podizanje ekonomske efikasnosti proizvodnje.

Da bi se obezbedila rehabilitacija i revitalizacija poljoprivredne proizvodnje neophodno je pored postojećih opštinskih budžetskih sredstava namenjenih poljoprivredi, konkurisati i za različite podsticaje, projekte i investicije koji se mogu dobiti sa republičkog nivoa, od inostranih projekata i predpristupnih sredstava EU.

5.2. Strateški cilj 2. – Očuvanje i razvoj sela

Opština Sokobanja nema dobro razvijenu komunalnu infrastrukturu i suočava se sa ozbiljnim problemima vezanim za glavne infrastrukturne sisteme. Prioritet u rešavanju su kapitalni problemi vezani za gradsku sredinu.

Infrastruktura u seoskim sredinama je, međutim, u vrlo lošem stanju, i jedan je od važnih uzroka migracija iz seoskih sredina. Osnovni problemi sa kojima se suočavaju seoske sredine su loša putna infrastruktura, nepostojanje kanalizacione mreže, kapacitet električne energije (loša nisko naponska mreža) je slab.

Problem vodosnabdevanja je prisutan u celoj opštini, i posebno je izražen u letnjim mesecima (nestašice). Dodatno, u seoskim sredinama se ne kontroliše kvalitet vode što je potencijalno značajan problem obzirom da postoji realan rizik od mešanja sa otpadnim vodama iz septičkih jama.

Komunalne usluge ne obuhvataju seoska područja što je rezultiralo formiranjem brojnih divljih deponija. Smeće se obično odlaže u dolinama potoka i reka, što dovodi do zagađenja vodenih tokova. Da bi se ovaj problem rešio neophodno je rešiti i urediti postojeću deponiju koja se nalazi u blizini reke Moravice, što takođe predstavlja ekološki i infrastrukturni, ali i problem ruralnih sredina.

Sama seoska naselja nisu dovoljno uređena. U ovim sredinama ima izletišta, ali ona nisu komunalno opremljena. Turistička ponuda ne obuhvata izlete u seoske sredine. Jedan od preduslova razvoja ruralnog turizma za koji Sokobanja ima značajne resurse i predispozicije je dobra saobraćajna povezanost i komunalna uređenost.

Razvoj komunalne infrastrukture predstavlja najvažniji strateški cilj u razvoju Sokobanje. U narednom periodu se planira rešavanje infrastrukturnih problema kako u gradskim tako i u seoskim sredinama. Najveći broj projekata ima za cilj rešavanje infrastrukturnih problema u gradskoj sredini, međutim razvoj infrastrukture u seoskim sredinama je takođe važan prioritet čiji je cilj zadržavanje stanovništva u seoskim sredinama kroz podizanje kvaliteta života.

Rešavanjem komunalnih i infrastrukturnih problema stvaraju se pretpostavke razvoja ruralnog turizma, preduzetništva i privlačenja investicija u ruralna područja. Opština će zbog toga značajan nivo sredstava izdvajati u narednom periodu, međutim da bi se obezbedila kvalitetna infrastruktura i kvalitet komunalnih usluga uz opštinsku pomoć, neophodna je pomoć Republike, kao i kvalitetno korišćenje predpristupnih sredstava EU.

5.3. Strateški cilj 3 - Razvoj ruralnog turizma

Opština Sokobanja ima dugogodišnju tradiciju u bavljenju turizmom, i jedno je od najposećenijih banjsko-klimatskih i turističkih mesta u Srbiji. U opštini ima oko 2.000 kreveta u hotelskom i oko 5.000 kreveta u privatnom smeštaju. Ostvaruje se 300.000 – 600.000 noćenja godišnje.

Osnovne turističke vrednosti Sokobanje su bogatstvo zelenila, šume, okolne planine, bogati izvori mineralnih voda čuveni po svojoj lekovitosti i povoljni klimatski uslovi. Turističku ponudu Sokobanje upotpunjuju i mnogobrojni kulturno-istorijski spomenici među koje ističemo tursko kupatilo iz 15. veka, kao i srednjovekovno utvrđenje Sokograd koje potiče iz perioda Justinijanove vladavine.

Turizam se, međutim, vezuje za opštinski centar, Sokobanju, dok su drugi delovi opštine zapostavljeni. To dovodi do migracija iz seoskih sredina i prevelike urbanizacije gradskog naselja.

Sve analize pokazuju da diverzifikacija aktivnosti na selu mora da se razvija prvenstveno u pravcu razvoja ruralnog turizma. Ruralni turizam treba da predstavlja obogaćivanje postojećeg turističkog proizvoda. U ruralnim sredinama Sokobanje postoje brojni potencijalno interesantni turistički sadržaji koji nisu iskorišćeni u dovoljnoj meri. Najvažnije razvojne destinacije su:

1. Ozren - zdravstveno-rekreativna i izletnička destinacija, planinski turizam;
2. Banja Jošanica - zdravstveno-turistička destinacija, kulturni turizam;

3. Čitluk - privredna (rudarstvo, poljoprivreda) i demografska aglomeracija;
4. Bovansko jezero - vodosnabdevanje, jezerski turizam i ribolov;
5. Rtanj – planinski i lovni turizam, sakupljanje lekovitog bilja i šumskih plodova;
6. Sesalačka pećina – turističko rekreativna i izletnička destinacija;
7. Sokobanjska sela – seoski turizam;
8. Bukovik-lovni, izletnički i rekreativni turizam,
9. Devica- speleološki, trekning i planinski turizam;
10. Vrelo, izvor reke Moravice- izletnički, rekreativni turizam.

Razvoj turističkih sadržaja u ruralnim područjima ima za cilj povećanje vanpansionske ponude Sokobanje. Razvojem ruralnog turizma se, takođe, otvara mogućnost ostvarivanja dodatnih prihoda seoskom stanovništvu i njihova veća uposlenost.

Zbog toga je u narednom periodu neophodno raditi na formiranju turističkih sadržaja u ruralnim oblastima i razvoju delatnosti u seoskim sredinama koje su u skladu sa tradicijom i kulturom regiona, a koje se mogu valorizovati kroz turističku ponudu Sokobanje.

Posebnu perspektivu u razvoju ruralnog turizma imaju vodenice potočare kojih na području sokobanjske opštine (Sesalačka reka, Milušinačka reka, reka Moravica, Gradašnička reka, Vrmdžanska reka, Jošanačka reka i Mratinjska reka) ima oko 100. Njihovom restauracijom i revitalizacijom, tj. stavljanjem u funkciju razvoja turizma oživeće se seoske sredine što će doprineti celokupnom ekonomskom razvoju područja.

Drugi cilj u razvoju ruralnog turizma je razvoj ugostiteljskih i smeštajnih kapaciteta u seoskim sredinama koji podrazumeva povećanje smeštajnih kapaciteta u ruralnom turizmu, ali i podizanje kvaliteta usluga.

Materijalnu osnovu za razvoj lovnog turizma Sokobanje predstavljaju šumske kuće (kolibe), kojih na planinama sokobanjske opštine (Ozren, Devica, Bukovik, Rtanj, Tumba, Slemen) ima oko 250. One su nekada korišćene za uzgoj i držanje stoke u letnjim mesecima, ali je danas većina njih napuštena i zahteva dodatne radove na rekonstrukciji.

Proces razvoja ruralnog turizma u Sokobanji se mora razvijati u okviru razvoja turizma Sokobanje. Značajni potencijali u ruralnom turizmu, međutim, nisu locirani samo na teritoriji Sokobanje, usled čega je u procesu razvoja ruralnog turizma neophodno regionalno planiranje i saradnja u kojoj se očekuje saradnja sa susednim opštinama ali i regionalnom razvojnom agencijom.

5.3. Strateški cilj 4. – Održivo korišćenje prirodnih resursa

Budući razvoj opštine Sokobanja se mora zasnivati na potencijalima koje opština poseduje. Bogata tradicija referentne banjsko-turističke destinacije, atraktivne turističke mikrolokacije, termomineralni izvori, lekovite performanse ozrenskog i sokobanjskog vazduha, rezerve mrkog uglja, plodne poljoprivredne površine, šumski kompleksi, bogat biodiverzitet i imidž eko opštine su komparativne prednosti, a samim tim i razvojne mogućnosti, koje retko koja opština u republici ima. Značajan broj navedenih resursa se nalazi u seoskim sredinama.

Usled navedenog, strateški cilj u razvoju, ne samo ruralnih područja, Sokobanje je održivo korišćenje i upravljanje postojećim prirodnim resursima.

Osnovni ciljevi u okviru održivog korišćenja prirodnih resursa su valorizacija prirodnih lepota i bogatstva i održivo korišćenje šumskih resursa.

Svakako da je jedan od najvažnijih ciljeva proglašenje termalnih izvora u Banji Jošanici banjskim lečilištem. Međutim, u okviru ovog cilja je potrebno raditi i na razvoju zaštićenih prirodnih dobara (Rtanj) i očuvanju prirodnih resursa (Moravica, Bovansko jezero...).

Opština poseduje značajne šumske resurse, odnosno oko 37% teritorije se nalazi pod šumama. Šumski resursi se u ovom trenutku ne koriste na optimalan način. U narednom periodu je neophodno raditi na očuvanju i promociji postojećih biodiverzitetnih vrednosti područja, ali i razvoju lovne privrede. Kvalitet šuma, privatnih i državnih se mora značajno podići.

Preduslov za održivo korišćenje prirodnih resursa je podizanje nivoa ekološke svesti. Ovaj proces mora obuhvatiti lokalno stanovništvo i turiste, ali i zaposlene u svim institucijama i preduzećima koji mogu imati uticaja na zaštitu ili ugrožavanje čovekove okoline.

Veliki broj prirodnih resursa ne pripada samo opštini Sokobanja (Bovansko jezero, Rtanj itd.), usled čega je u procesu iskorišćavanja prirodnih resursa neophodan regionalni pristup koji će podrazumevati saradnju sa susednim opštinama, ali i saradnju u okviru Zaječarskog okruga. Značajan broj aktivnosti u zaštiti i/ili korišćenju postojećih prirodnih resursa je neophodno koordinirati sa Republičkim institucijama i ustanovama.

U procesu zaštite i održivog korišćenja prirodnih resursa se očekuje značajna pomoć predpristupnih fondova EU.

6. Strateški dokument

6.1. Vizija

Razvijena banjska i eko-turistička destinacija, zdravo mesto za zdrave investicije; područje razvijene proizvodnje zdrave hrane; sklad prirode i moderne infrastrukture; oaza zelenila, očuvane životne sredine zadovoljnih građana

* - preuzeta iz Strategije lokalnog ekonomskog razvoja opštine Sokobanja, 2009-2013. godine

6.2. Opšti i posebni ciljevi

1. Razvoj poljoprivrede

1.1. Podizanje nivoa produktivnosti i smanjenje troškova proizvodnje

1.2. Jačanje poljoprivrednih udruženja, formiranje zadruga, regionalna saradnja i redovna edukacija i informisanje poljoprivrednih proizvođača

1.3. Promocija i zaštita geografskog porekla poljoprivrednih proizvoda sa teritorije opštine Sokobanja

2. Očuvanje i razvoj sela

2.1. Infrastrukturno opremanje sela

2.2. Proširenje komunalnih usluga na seoske sredine

3. Razvoj ruralnog turizma

3.1. Razvoj turističkih sadržaja u seoskim sredinama

3.2. Razvoj ugostiteljskih i smeštajnih kapaciteta

4. Održivo korišćenje prirodnih resursa

4.1. Ekonomski isplativo korišćenje šumskih resursa

4.2. Valorizacija prirodnih lepota i bogatstava na održiv način

6.2.1. Razvoj poljoprivrede

Opšti ciljevi	Najvažniji programi	Nivo značaja I implementacije
1.1. Podizanje nivoa produktivnosti i smanjenje troškova proizvodnje	Razvoj voćarstva Razvoj stočarstva Razvoj pčelarstva Razvoj ratarstva i povrtarstva Zaštita useva	
1.2. Jačanje poljoprivrednih udruženja, formiranje zadruga, regionalna saradnja i redovna edukacija i informisanje poljoprivrednih proizvođača	Modernizacija i izgradnja skladišnih i prerađivačkih kapaciteta Jačanje postojećih poljoprivrednih udruženja i formiranje zadruga Redovna edukacija i informisanje poljoprivrednih proizvođača Regionalna saradnja	
1.3. Promocija i zaštita geografskog porekla poljoprivrednih proizvoda sa teritorije opštine Sokobanja	Promocija poljoprivrednih proizvoda Zaštita geografskog porekla poljoprivrednih proizvoda	

6.2.2. Očuvanje i razvoj sela

Opšti ciljevi	Najvažniji programi	Nivo značaja I implementacije
2.1. Infrastrukturno opremanje sela	Rekonstrukcija postojeće i izgradnja nove saobraćajne infrastrukture Unapređena elektroenergetska mreža	
2.2. Proširenje komunalnih usluga na seoske sredine	Vodosnabdevanje i kanalisanje otpadnih voda Rešavanje problema čvrstog otpada u seoskim sredinama Uređenje prostora u ruralnim sredinama	

6.2.3. Razvoj ruralnog turizma

Opšti ciljevi	Najvažniji programi	Nivo značaja I implementacije
3.1. Razvoj turističkih sadržaja u seoskim sredinama	Planiranje razvoja ruralnog turizma Izgradnja nove turističke infrastrukture Razvoj delatnosti zasnovan na tradiciji i kulturi kraja Formiranje turističkih sadržaja u ruralnim oblastima	
3.2. Razvoj ugostiteljskih i smeštajnih kapaciteta	Podizanje kvaliteta usluge Povećanje smeštajnih kapaciteta u ruralnom turizmu Regionalna saradnja i povezivanje turističke ponude	

6.2.4. Održivo korišćenje prirodnih resursa

Opšti ciljevi	Najvažniji programi	Nivo značaja I implementacije
4.1. Održivo korišćenje šumskih resursa	Očuvanje biodiverziteta Podizanje kvaliteta šuma Razvoj lovne i ribolovne privrede	
4.2. Valorizacija prirodnih lepota i bogatstava na održiv način	Eksploatacija termalnih izvora i proglašenje Banje Jošanice banjom Razvoj zaštićenih prirodnih dobara Očuvanje prirodnih resursa Regionalna saradnja i povezivanje u cilju očuvanja prirodnih bogatstava Podizanje nivoa ekološke svesti	

7. Akcioni planovi

Opšti cilj 1. – Razvoj poljoprivrede						
Posebni cilj – 1.1. Povećanje nivoa produktivnosti i smanjenje troškova proizvodnje						
n.	Programi	Projekti	Partneri	Vremenski okvir	Izvor sredstava	Indikatori
1.1.1.	Razvoj voćarstva	Podizanje novih zasada breskve po modernim tehnologijama	KLER CRS Stručna i savetodavna služba Poljoprivredna udruženja Poljoprivredni proizvođači	2011 – 2014	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procenjena vrednost 4.600.000 RSD	Površina novopodignutih ha/godina Broj proizvođača koji je prošao obuku i programe edukacije za proizvodnju breskve
		Podizanje novih zasada kruške po modernim tehnologijama	KLER CRS Stručna i savetodavna služba Poljoprivredna udruženja Poljoprivredni proizvođači	2010 - 2012.	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti – 5.420.000 RSD	Površina novopodignutih ha/godina Broj proizvođača koji je prošao obuku i programe edukacije za proizvodnju kruške
		Podizanje novih zasada višnje po modernim tehnologijama	KLER CRS Stručna i savetodavna služba Poljoprivredna udruženja Poljoprivredni proizvođači	2011 – 2014.	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti – 3.200.000 RSD	Površina novopodignutih ha/godina Broj proizvođača koji je prošao obuku i programe edukacije za proizvodnju višnje

		Podizanje novih zasada jagodičastog voća po modernim tehnologijama	KLER CRS Stručna i savetodavna služba Poljoprivredna udruženja Poljoprivredni proizvođači	2011	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti – 2.600.000 RSD	Površina novopodignutih ha/godina Broj proizvođača koji je prošao obuku i programe edukacije za proizvodnju jagodičastog voća
		Podizanje novih zasada jabuke po modernim tehnologijama	KLER CRS Stručna i savetodavna služba Poljoprivredna udruženja Poljoprivredni proizvođači	2011 - 2014	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti – 2.100.000 RSD	Površina novopodignutih ha/godina Broj proizvođača koji je prošao obuku i programe edukacije za proizvodnju jabuke
		Podizanje novih zasada šljive po modernim tehnologijama	KLER CRS Stručna i savetodavna služba Poljoprivredna udruženja Poljoprivredni proizvođači	2011 – 2012.	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti – 3.800.000 RSD	Površina novopodignutih ha/godina Broj proizvođača koji je prošao obuku i programe edukacije za proizvodnju šljive
		Podizanje novih zasada dunje po modernim tehnologijama	KLER CRS Stručna i savetodavna služba Poljoprivredna udruženja Poljoprivredni proizvođači	2012	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti – 900.000 RSD	Površina novopodignutih ha/godina Broj proizvođača koji je prošao obuku i programe edukacije za proizvodnju dunje
		Ukupnjavanje parcela u cilju podizanja većih i modernih zasada voća	KLER CRS Savetodavna služba RARIS	2012 – 2015	MPVŠRS Opština Sokobanja Procena vrednosti – 4.000.000 RSD	Broj proizvođača koji je ukupnio parcele Površina koja je komasirana
1.1.2.	Razvoj stočarstva	Unapređenje rasnog sastava ovaca u cilju povećanja	Udruženje odgajivača ovaca i koza „Sokobanja“	2010 - 2012.	MPVŠRS Privatna inicijativa	Broj osemenjevanja kvalitetnim semenom/godina

		produktivnosti	Savetodavna služba		Procena vrednosti – 500.000 RSD	Nabavljenih visokokvalitetnih grla/godina
		Formiranje novih stada ovaca	Savetodavna služba Udruženje odgajivača ovaca i koza „Sokobanja“	2010 - 2012.	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti – 3.600.000 RSD	Nabavljenih visokokvalitetnih grla/godina Brojno stanje ovaca u opštini
		Formiranje novih stada koza	Savetodavna služba Udruženje odgajivača ovaca i koza	2010 - 2012.	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti – 600.000 RSD	Nabavljenih visokokvalitetnih grla/godina Brojno stanje koza u opštini
		Rekonstrukcija i adaptacija tovilišta za junad	Savetodavna služba Udruženje odgajivača goveda simentalske rase „Rtanj“	2012 - 2014.	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti 2.400.000 RSD	Broj rekonstruisanih i adaptiranih tovilišta za junad/godina
1.1.3.	Razvoj pčelarstva	Povećanje proizvodnje i plasmana meda	Savetodavna služba Udruženje pčelara „Moravica“	2012 - 2014.	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti 600.000 RSD	Proizvodnja meda Registрован plasman meda
		Povećanje proizvodnje i plasmana pčelinjih proizvoda(matični mleč, propolis, polen)	Udruženje pčelara „Moravica“	2012 - 2014.	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti 200.000 RSD	Proizvodnja pčelinjih proizvoda Registрован plasman pčelinjih proizvoda
		Formiranje oglednog pčelinjaka	Udruženje pčelara „Moravica“	2010.	Fond za razvoj poljoprivrede Udruženje pčelara	Formiran ogledni pčelinjak

					„Moravica“ Privatna inicijativa Procenjena vrednost 120.000 RSD	
1.1.4.	Razvoj ratarstva i povrtarstva	Izgradnja studije o proizvodnji najoptimalnijih ratarskih i povrtarskih sorti i hibrida	KLER Relevantna naučno- istraživačka institucija	2010-2011.	Opština Sokobanja	Urađena studija o proizvodnji najoptimalnijih ratarskih i povrtarskih sorti i hibrida
		Izrada studije o navodnjavanju površina sa ratarskim i povrtarskim kulturama	KLER Savetodavna služba RARIS	2012 – 2015	Opština Sokobanja Projekti Procenjena vrednost: 3.600.000 RSD	Izrađena studija o navodnjavanju površina
		Izrada projektne dokumentacije za sisteme za navodnjavanje	KLER Savetodavna služba RARIS	2012 – 2015	Opština Sokobanja Projekti Procenjena vrednost: 1.800.000 RSD	Urađena projektna dokumentacija
		Izgradnja sistema za navodnjavanje	KLER Savetodavna služba RARIS	2012 – 2015	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti 7.500.000 RSD	Ha zemljišta pod sistemima za navodnjavanje
		Nabavka opreme za navodnjavanje (novi zalivni sistemi)	KLER Savetodavna služba	2012 – 2015	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procena vrednosti 2.800.000 RSD	Ha zemljišta pod sistemima za navodnjavanje
		Ukrupnjavanje parcela u cilju veće veće i kvalitetnije proizvodnje ratarskih i povrtarskih kultura)	KLER Savetodavna služba RARIS	2012 – 2015	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa	Arondirane površine u ha

1.1.5.	Zaštita useva	Izgradnja plana i programa zaštite bilja od bolesti i štetočina	Savetodavna služba	2010 - 2011	MPVŠRS Procenjena vrednost 360.000 RSD	Urađen plan i program zaštite bilja od bolesti i štetočina
		Ispitivanje i revitalizacija ugroženog poljoprivrednog zemljišta i stalna kontrola upotrebe pesticida	Savetodavna služba	2010	MPVŠRS Procenjena vrednost – 360.000 RSD	Broj uzoraka ispitivanog zemljišta Izveštaj o stanju ispitivanog zemljišta Ha revitalizovanog poljoprivrednog zemljišta

Posebni cilj – 1.2. Jačanje poljoprivrednih udruženja, formiranje zadruga, regionalna saradnja i redovna edukacija i informisanje poljoprivrednih proizvođača

1.2.1.	Modernizacija i izgradnja skladišnih i prerađivačkih kapaciteta	Izgradnja dve hladnjače za voće	Privatna inicijativa	2011 – 2012	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procenjena vrednost: 900.000 RSD	Dve hladnjače za voće su igradene i u funkciji
		Izgradnja jednog prerađivačkog kapaciteta za voće	Privatna inicijativa	2014 – 2015	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procenjena vrednost: 1.600.000 RSD	Izgrađen i funkcionalan preradni kapacitet za voće
		Izgradnja jednog prerađivačkog kapaciteta za mleko i mlečne proizvode	Udruženje odgajivača goveda simentalske rase „Rtanj“	2014 - 2015	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa Procenjena vrednost: 1.800.000 RSD	Izgrađen i funkcionalan preradni kapacitet za mleko i mlečne proizvode
		Izgradnja jednog proizvodnog pogona za pakovanje meda i drugih pčelinjih proizvoda	Udruženje pčelara „Moravica“	2011 – 2012	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Privatna inicijativa	Izgrađen i funkcionalan preradni kapacitet za pakovanje meda i pčelinjih proizvoda

					Procenjena vrednost: 1.600.000 RSD	
		Rekonstrukcija i modernizacija rada postojećih klanica	Privatna inicijativa	2010	Privatna inicijativa Procenjena vrednost 1.800.000 RSD	Broj rekonstruisanih, modernizovanih i funkcionalnih klanica
		Izgradnja jedne sušare za voće, lekovito bilje i šumske plodove	Privatna inicijativa	2010	Privatna inicijativa Procenjena vrednost 600.000 RSD	Izgrađena i funkcionalna sušara za voće, lekovito bilje i šumske plodove
1.2.2.	Jačanje postojećih poljoprivrednih udruženja i formiranje zadruga	Tehničko i kadrovsko jačanje Centra za razvoj sokobanjskih sela	CRS RARIS	2010	Opština Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost – 1.100.000 RSD	Broj preduzetih aktivnosti u procesu jačanja CRS
		Unapređenje rada postojećih udruženja ovčara i kozara, govedara i pčelara	Opština Sokobanja Postojeća udruženja u Sokobanji RARIS	2010	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost 80.000 RSD	Broj članova udruženja Godišnji finansijski izveštaj udruženja
		Formiranje dve nove zadruge u narednih 5 godina	KLER PC Sokobanja Privatna inicijativa	2013 – 2015	MPVŠRS Fond za razvoj poljoprivrede Projekti Predpristupna sredstva Privatna inicijativa	Formirane dve zemljoradničke zadruge
		Priprema baze podataka o poljoprivrednim proizvođačima, udruženjima i zadrugama, poljoprivrednim gazdinstvima, i proizvodnji	KLER CRS PC Sokobanja	2010	Opština Sokobanja Projekti	Formirana baza podataka o poljoprivrednoj proizvodnji
		Edukacija i obuka zaposlenih u opštinskoj upravi u cilju kvalitetnije	RARIS KLER Savetodavna služba	2010 - 2011	Opština Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva	Broj edukacija i obuka Broj polaznika na edukativnim procesima i

		savetodavne i tehničke podrške			EU Procenjena vrednost – 240.000 RSD	obukama
		Osnivanje Agrobiznis centra	KLER CRS Postojeća udruženja RARIS	2011 – 2012	Opština Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU Procenjena vrednost – 180.000 RSD	Osnovan Agrobiznis centar
1.2.3.	Redovna edukacija i informisanje poljoprivrednih proizvođača	Edukacija poljoprivrednih proizvođača o poboljšanju ishrane stoke	Savetodavna služba Udruženje odgajivača simentalske rase „Rtanj“	2010 – 2012	Fond za razvoj poljoprivrede Procenjena vrednost 120.000 RSD	Broj održanih obuka Broj polaznika koji je prošao edukaciju
		Edukacija poljoprivrednih proizvođača o upotrebi hemijskih sredstava u ratarstvu, voćarstvu i povrtarstvu	Savetodavna služba Poljoprivredna udruženja	2010 - 2012	Fond za razvoj poljoprivrede Procenjena vrednost 80.000 RSD	Broj održanih obuka Broj polaznika koji je prošao edukaciju
		Edukacija poljoprivrednih proizvođača o standardima i propisima u proizvodnji zdravstveno bezbedne hrane	Savetodavna služba Poljoprivredna udruženja	2010	Fond za razvoj poljoprivrede Procenjena vrednost 80.000 RSD	Broj održanih obuka Broj polaznika koji je prošao edukaciju
		Edukacija poljoprivrednih proizvođača o standardima u proizvodnji organske hrane	Savetodavna služba Poljoprivredna udruženja	2010	Fond za razvoj poljoprivrede Procenjena vrednost 30.000 RSD	Broj održanih obuka Broj polaznika koji je prošao edukaciju
		Edukacija poljoprivrednih proizvođača o Strategiji Republike Srbije za razvoj poljoprivrede	KLER PC Sokobanja Savetodavna služba	2010	MPVŠRS Procenjena vrednost 40.000 RSD	Broj održanih obuka Broj polaznika koji je prošao edukaciju
		Podizanje nivoa informisanosti	KLER PC Sokobanja Savetodavna služba	2010 - 2012	MPVŠRS Procenjena vrednost 160.000 RSD	Broj održanih obuka Broj polaznika koji je prošao edukaciju

		Edukacija poljoprivrednih proizvođača o savremenoj proizvodnji povrtarskih kultura u plastenicima i staklenicima	KLER PC Sokobanja CRS Savetodavna služba	2010 – 2011	MPVŠRS Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost 80.000 RSD	Broj održanih obuka Broj polaznika koji je prošao edukaciju
		Organizovanje studijskih poseta u zemlji i inostranstvu za poljoprivrednike	KLER Poljoprivredna udruženja PC Sokobanja CRS	2010	Fond za razvoj poljoprivrede Projekti Predpristupna sredstva EU Procenjena vrednost 180.000 RSD	Broj organizovanih studijskih poseta Broj učesnika studijskih poseta
		Unapređenje opštinske internet stranice sa informacijama za poljoprivredne proizvođače i on-line ponuda poljoprivrednih proizvoda (poljo-berza)	KLER Poljoprivredna udruženja PC Sokobanja CRS RARIS	2010	Projekti Predpristupna sredstva EU Procenjena vrednost – 30.000 RSD	Na web sajtu su dostupne informacije za poljoprivredne proizvođače Na web sajtu se nalazi on-line ponuda poljoprivrednih proizvoda
		Obuka poljoprivrednih proizvođača o izradi projekata i biznis planova	KLER PC Sokobanja CRS RARIS	2010 – 2011	Interni troškovi	Broj održanih obuka Broj polaznika koji je prošao edukaciju
		Obuka poljoprivrednih proizvođača o proizvodnji kvalitetne stočne hrane	Savetodavna služba Udruženje odgajivača simentalske rase „Rtanj“	2010 – 2012	MPVŠRS Fond za razvoj Projekti Procenjena vrednost 120.000 RSD	Broj održanih obuka Broj polaznika koji je prošao edukaciju
1.2.4.	Regionalna saradnja	Organizovanje regionalnog sajma poljoprivrede i poljoprivrednih proizvod	CRS KLER PC Sokobanja RARIS	2010	MPVŠRS Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost – 140.000 RSD	Organizovan regionalni sajam poljoprivrede i poljoprivrednih proizvoda

		Redovni sastanci, razmena informacija i iskustava poljoprivrednih udruženja i zadruga iz Sokobanje sa poljoprivrednim proizvođačima, udruženjima i zadrugama sa teritorije Zaječarskog i Nišavskog okruga	CRS KLER PC Sokobanja RARIS	2010 - 2011	MPVŠRS Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost – 40.000 RSD	Broj održanih regionalnih susreta
		Redovni sastanci i razmena iskustava udruženja pčelara iz Aleksinca, Sokobanje i Knjaževca	Udruženje pčelara „Moravica“	2010 – 2012	Opština Sokobanja Procenjena vrednost – 40.000 RSD	Broj održanih sastanaka

Posebni cilj – 1.3. Promocija i zaštita geografskog porekla poljoprivrednih proizvoda sa teritorije opštine Sokobanja

1.3.1.	Promocija poljoprivrednih proizvoda	Redovna poseta poljoprivrednim sajmovima i izložbama u zemlji i inostranstvu	KLER PC Sokobanja Poljoprivredna udruženja	2010- 2014	Opština Sokobanja MPVŠRS Projekti Predpristupna sredstva EU	Broj organizovanih poseta Broj članova koji je učestvovao u posetama
		Priprema marketing plana za promociju poljoprivrednih proizvoda sa teritorije opštine Sokobanja	KLER RARIS	2011 – 2012	Opština Sokobanja Projekti Procenjena vrednost – 70.000 RSD	Urađen marketing plan za promociju poljoprivrednih proizvoda sa teritorije opštine Sokobanja
		Izrada brošure u cilju promocije poljoprivrednih proizvoda sa teritorije opštine Sokobanja	KLER RARIS CRS Poljoprivredna udruženja	2011 – 2012	Opština Sokobanja Projekti Procenjena vrednost – 120.000 RSD	Urađena brošura
		Uspostavljanje saradnje između poljoprivrednih proizvođača i udruženja sa Turističkom organizacijom opštine u cilju obezbeđivanja kvalitetnih lokalnih	Poljoprivredna udruženja TO Sokobanja KLER	2010	Interni troškovi	Broj sastanaka održanih sa TO Sokobanja u cilju plasmana kvalitetnih lokalnih proizvoda

		proizvoda za turiste i posetioce Sokobanje				
1.3.2	Zaštita geografskog porekla poljoprivrednih proizvoda	Zaštita geografskog porekla meda i drugih pčelinjih proizvoda sa teritorije opštine Sokobanja	Udruženje pčelara „Moravica“	2011 – 2012	MPVŠRS Fond za razvoj Projekti Predpristupna sredstva EU Privatna inicijativa Procenjena vrednost – 140.000 RSD	Zaštićeno geografsko poreklo meda i drugih pčelinjih proizvoda
		Zaštita geografskog porekla jagnječeg mesa sa teritorije opštine Sokobanja	Udruženje odgajivača ovaca i koza „Sokobanja“	2011 – 2012	MPVŠRS Fond za razvoj Projekti Predpristupna sredstva EU Privatna inicijativa Procenjena vrednost – 140.000 RSD	Zaštićeno geografsko poreklo jagnječeg mesa
		Zaštita geografskog porekla sira sa teritorije opštine Sokobanja	Udruženje odgajivača goveda simentalске rase „Rtanj“	2011 – 2012	MPVŠRS Fond za razvoj Projekti Predpristupna sredstva EU Privatna inicijativa Procenjena vrednost – 140.000 RSD	Zaštićeno geografsko poreklo sira
		Zaštita geografskog porekla šumskih plodova i lekovitog bilja sa teritorije opštine Sokobanja	KLER	2011 – 2012	MPVŠRS Fond za razvoj Projekti Predpristupna sredstva EU Privatna inicijativa Procenjena vrednost – 140.000 RSD	Zaštićeno geografsko proizvoda od šumskih plodova i lekovitog bilja

Opšti cilj 2. – Očuvanje i razvoj sela

Posebni cilj 2.1. Infrastrukturno opremanje sela

n.	Program	Projekat	Partneri	Vremenski okvir	Vrednost i izvor sredstava	Indikatori
2.1.1.	Rekonstrukcija postojeće i izgradnja nove saobraćajne infrastrukture	Izrada tehničke dokumentacije za rekonstrukciju lokalnih puteva	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010	OU Sokobanja 5.000.000 RSD	Kompletirana dokumentacija za rekonstrukciju lokalnih puteva
		Izrada dokumentacije za nove lokalne saobraćajnice	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010 – 2012	OU Sokobanja 3.000.000 RSD	Kompletirana tehnička dokumentacija za izgradnju novih lokalnih saobraćajnica
		Rekonstrukcija trase regionalnog puta R 121	JP Putevi Srbije Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010 – 2011	OU Sokobanja Nadležna ministarstva 200.000.000 RSD	Rekonstruisana trasa regionalnog puta R 121
		Rekostrukcija lokalnog puta Trgovišta – Vrmđa	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010	OU Sokobanja 40.000.000 RSD	Rekonstruisan put u dužini od 4 km
		Rekostrukcija lokalnog puta Sokobanja – Beli Potok	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010	OU Sokobanja 25.000.000 RSD	Rekonstruisan put u dužini od 2 km
		Rekostrukcija lokalnog puta Ozren – Grudno – Očno	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010	OU Sokobanja 20.000.000 RSD	Rekonstruisan put u dužini od 4 km
		Rekostrukcija lokalnog puta Sokobanja – Šarbanovac	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010	OU Sokobanja 80.000.000 RSD	Rekonstruisan put u dužini od 8 km
		Rekostrukcija lokalnog puta R 121 – Vrelo	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010	OU Sokobanja 20.000.000 RSD	Rekonstruisan put u dužini od 2 km
		Rekonstrukcija lokalnog puta R 121a (Žučkovac – Jošanica)	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja JP Putevi Srbije	2011	Nadležna Ministarstva OU Sokobanja	Rekonstruisana put u dužini od 9,2 km

					184.000.000 RSD	
		Rekonstrukcija lokalnog puta Jezero – Novo Selo – Radenkovac	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010	OU Sokobanja 60.000.000 RSD	Rekonstruisan put u dužini od 6 km
		Rekonstrukcija lokalnog puta do Milošince	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010	OU Sokobanja 25.000.000 RSD	Rekonstruisan put u dužini od 2,5 km
		Rekonstrukcija lokalnog puta R 121 – Poružnica	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010	OU Sokobanja 25.000.000 RSD	Rekonstruisan put u dužini od 6 km
		Rekonstrukcija lokalnog puta Sokobanja – Resnik	Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2011	OU Sokobanja 65.000.000 RSD	Rekonstruisan put u dužini od 2,2 km
2.1.2.	Unapređena elektroenergetska mreža	Izrada projektno tehničke dokumentacije	JP Elektroprivreda Srbije Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja	2010 – 2011	OU Sokobanja Nadležna Ministarstva	Formirana projektno-tehnička dokumentacija
		Ojačanje niskonaponskih elektroenergetskih vodova u selu Levovik zamenom drvenih stubova betonskim	JP Elektroprivreda Srbije	2011	Opština Sokobanja Nadležna Ministarstva 5.000.000 RSD	Ojačan niskonaponski elektroenergetski vod u selu Levovik
		Ojačanje niskonaponskih elektroenergetskih vodova u selu Trgovište zamenom drvenih stubova betonskim	JP Elektroprivreda Srbije	2011	Opština Sokobanja Nadležna Ministarstva 5.000.000 RSD	Ojačan niskonaponski elektroenergetski vod u selu Trgovište
		Ojačanje niskonaponskih elektroenergetskih vodova u selu Vrmdža zamenom drvenih stubova betonskim	JP Elektroprivreda Srbije	2011	Opština Sokobanja Nadležna Ministarstva 5.000.000 RSD	Ojačan niskonaponski elektroenergetski vod u selu Vrmdža
		Izgradnja trafostanica	OU Sokobanja Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja JP Elektroprivreda Srbije	2010 – 2012	Procenjena vrednost po trafo stanici 8.000.000 RSD	Broj izgrađenih trafostanica snage 630 kV Broj izgrađenih trafostanica snage 1.000

						kV
		Rekonstrukcija javnog osvetljenja u seoskim sredinama	OU Sokobanja Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010 – 2014	Opština Sokobanja Nadležna Ministarstva i javna preduzeća	Rekonstruisano javnog osvetljenja u seoskim sredinama
Posebni cilj 2.2. Razvoj komunalnih usluga u seoskim sredinama						
2.2.1.	Vodosnabdevanje i kanisanje otpadnih voda	Izrada dokumentacije za izgradnju i rekonstrukciju seoskih vodovoda	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2010 – 2014	2.000.000 RSD po projektu	Izrađena dokumentacija za izgradnju i rekonstrukciju seoskih vodovoda
		Izrada tehničke dokumentacije za rešavanje problema atmosferskih voda i uređenje vodotokova	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2011	2.000.000 RSD	Izrađena dokumentacija za rešavanje problema atmosferskih voda i uređenje vodotokova
		Izrada dokumentacije za rešavanje otpadnih voda u selima na teritoriji opštine Sokobanje	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2011	2.000.000 RSD	Izrađena dokumentacija za rešavanje problema otpadnih voda u selima na teritoriji opštine Sokobanja
		Ispitivanje kvaliteta voda u seoskim sredinama	SO Sokobanja Ovlašćene institucije	2012	1.000.000 RSD	Broj lokacija na kojima je izvršeno ispitivanje kvaliteta voda u seoskim sredinama Izveštaj o stanju kvaliteta voda u seoskim sredinama
		Rekonstrukcija i izgradnja vodovodne mreže u seoskim sredinama	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja MZ	2011 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU OU Sokobanja Privatna inicijativa	Rekonstruisano i izgrađeno vodovodne mreže u seoskim sredinama
		Izgradnja kanizacione mreže u Banji Jošanici	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2011	15.000.000 RSD	Izgrađena i funkcionalna kanizaciona mreža u Banji Jošanici

		Izgradnja kanalizacione mreže u Žučkovcu	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2012	10.000.000 RSD	Izgrađena i funkcionalna kanalizaciona mreža u Žučkovcu
		Izgradnja kanalizacione mreže u selu Trubarevcu	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2012	10.000.000 RSD	Izgrađena i funkcionalna kanalizaciona mreža u Trubarevcu
		Izgradnja kanalizacione mreže u selu Vrbovcu	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2013	5.000.000 RSD	Izgrađena i funkcionalna kanalizaciona mreža u Vrbovcu
		Izgradnja kanalizacione mreže u selu Rujevica	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2012	3.000.000 RSD	Izgrađena i funkcionalna kanalizaciona mreža u Rujevici
		Izgradnja kanalizacione mreže u selu Vrmdža i Trgovište	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2013	15.000.000 RSD	Izgrađena i funkcionalna kanalizaciona mreža u selima Vrmdža i Trgovište
		Izgradnja kanalizacione mreže u selu Resnik	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2013	15.000.000 RSD	Izgrađena i funkcionalna kanalizaciona mreža u selu Resnik
		Izgradnja kanalizacione mreže u selu Poružnica	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju, Sokobanja SO Sokobanja	2013	5.000.000 RSD	Izgrađena i funkcionalna kanalizaciona mreža u selu Poružnica
2.2.2.	Rešavanje problema čvrstog otpada u seoskim sredinama	Edukacija stanovništva o upravljanju otpadom	OU Sokobanja Mediji NVO sektor	2010 – 2012	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU Procenjena vrednost 200.000 RSD/godina	Broj održanih edukativnih akcija Broj učesnika u edukativnim aktivnostima
		Čišćenje divljih deponija u seoskim sredinama	Opština Sokobanja JKP Napredak	2010 – 2011	OU Sokobanja Procenjena vrednost – 1.200.000 RSD	Broj ukoljenih divljih deponija

		Rekultivacija prostora saniranih divljih deponija	Opština Sokobanja JKP Napredak	2010 – 2011	OU Sokobanja Procenjena vrednost – 1.200.000 RSD	Broj rekultivisanih divljih deponija
		Uređenje lokacija za odlaganje komunalnog otpada u seoskim sredinama	OU Sokobanja JKP Napredak MZ	2010 – 2011	OU Sokobanja Procenjena vrednost 500.000 RSD	Broj uređenih lokacija za odlaganje komunalnog otpada u seoskim sredinama
		Uređenje lokacija za odlaganje kabastog otpada u seoskim sredinama	OU Sokobanja JKP Napredak MZ	2010 – 2011	OU Sokobanja Procenjena vrednost 500.000 RSD	Broj uređenih lokacija za odlaganje kabastog otpada u seoskim sredinama
		Nabavka opreme za odvoženje i sakupljanje otpada u seoskim sredinama	OU Sokobanja JKP Napredak MZ	2010 – 2011	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU Donacije Procenjena vrednost 1.000.000 RSD	Broj postavljenih kontejnera
		Nabavka opreme za izdvajanje reciklabilnih sirovina iz otpada	OU Sokobanja JKP Napredak MZ	2010 – 2011	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU Donacije Procenjena vrednost 600.000 RSD	Broj postavljenih kontejnera za izdvajanje reciklabilnih sirovina u seoskim sredinama
		Nabavka vozila za odvoženje smeća	OU Sokobanja JKP Napredak MZ	2010 – 2011	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU Donacije Procenjena vrednost 25.000.000 RSD	Nabavljeno vozilo
		Uspostavljen sistem odvoženja otpada u seoskim sredinama	OU Sokobanja JKP Napredak MZ	2010 – 2011	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU Donacije	Uspostavljen redovan sistem odvoženja otpada iz seoskih sredina

					Procenjena vrednost 1.000.000 RSD	
		Određivanje lokacije i izgradnja stočne jame	OU Sokobanja JKP Napredak	2011	OU Sokobanja Procenjena vrednost – 900.000 RSD	Izgrađena stočna jama
		Izrada projektne tehničke dokumentacije za izgradnju transfer stanice	OU Sokobanja Direkcija za urbanizam i izgradnju	2010	OU Sokobanja Procenjena vrednost – 600.000.000 RSD	Glavni projekat izgradnje transfer stanice
		Izrada i usvajanje regionalnog plana upravljanja otpadom	Opštine Zaječarskog i Borskog okruga RARIS	2010 – 2011	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU Procenjena vrednost – 200.000.000 RSD	Regionalni plan upravljanja otpadom
		Sanacija i rekultivacija postojeće deponije na lokaciji Trgoviški put	OU Sokobanja Direkcija za urbanizam i izgradnju	2013	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU OU Sokobanja	Sanirana i rekultivisana deponija na lokaciji Trgoviški put
2.2.3.	Uređenje prostora u ruralnim sredinama	Uređenje seoskih centara	Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja OU Sokobanja MZ	2010 - 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU OU Sokobanja Privatna inicijativa	Broj uređenih seoskih centara
		Rekonstrukcija i izgradnja sportskih, rekreativnih i kulturnih objekata	Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja OU Sokobanja MZ Privatna inicijativa	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU OU Sokobanja Privatna inicijativa	Broj rekonstruisanih i izgrađenih sportskih, rekreativnih i kulturnih objekata u seoskim sredinama

		Uređenje crkvi, crkvišta i sakralnih objekata	OTKS Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2011	SPC OU Sokobanja	Broj uređenih crkvi, crkvišta i sakralnih objekata
		Obezbeđenje dobre saobraćajne povezanosti sa gradskim centrom	OU Sokobanja MZ Privatna inicijativa	2010 – 2014	OU Sokobanja Privatna inicijativa	Broj polazaka ka seoskim sredinama iz Sokobanje
		Postavljanje i obnova saobraćajne signalizacije	Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja OU Sokobanja	2010 - 2014	OU Sokobanja	Postavljeno saobraćajne signalizacije Zamenjeno saobraćajne signalizacije
		Restauracija i uređenje Sokograda	KLER OTKS Zavod za zaštitu spomenika kulture Zavod za zaštitu prirode	2013	Nadležna Ministarstva i Fondovi OU Sokobanja Projekti Procenjena vrednost – 500.000.000 RSD	Uređen tematski park Sokograd
		Uređenje Vrmdžanskog grada	MZ Vrmdža OTKS	2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU	Uređen Vrmdžanski grad
		Uređenje Grudonjskih vodenica	OTKS Etnos	2010	OU Sokobanja Procenjena vrednost – 2.100.000 RSD	Izgrađena Grudonjska vodenica
		Organizovanje čišćenja izletišnih lokacija	Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanje JKP Napredak	2010 - 2011	OU Sokobanja Projekti Procenjena vrednost – 2.000.000 RSD	Broj očišćenih i uređenih izletišnih lokacija
		Uređenje Vrcarevog potoka	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanje	2011 – 2013	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU Nadležna Ministarstva i Fondovi	Uređen Vrcarev potok
		Uređenje keja na reci Moravici	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanje	2011 – 2013	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva	Uređen kej na reci Moravici

					EU Nadležna Ministarstva i Fondovi	
		Uređenje vodotokova u seoskim sredinama	JKP Napredak Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanje	2011 – 2013	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU Nadležna Ministarstva i Fondovi	Dužina uređenih vodotokova u seoskim sredinama

Opšti cilj 3. – Razvoj ruralnog turizma

3.1. Razvoj turističkih sadržaja u seoskim sredinama

n.	Program	Projekat	Partneri	Vremenski okvir	Vrednost i izvor sredstava	Indikatori
3.1.1.	Planiranje razvoja ruralnog turizma	Mapiranje resursa za razvoj ruralnog turizma	CRS OU Sokobanja	2011	MPVS OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost – 800.000	Mapirani resursi za razvoj ruralnog turizma
		Izrada i implementacija programa razvoja ruralnog turizma i turističke ponude u ruralnim područjima	CRS OU Sokobanja	2011	MPVS OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost – 800.000	Izrađen program razvoja ruralnog turizma
		Izrada urbanističko planskih dokumenata	Direkcija za urbanizam i izgradnju	2010 - 2014	1.000.000 RSD po planu	Broj urađenih i usvojenih

			OU Sokobanja			urbanističkih planova
		Izrada detaljnog urbanističkog plana za Banju Jošanicu	Direkcija za urbanizam i izgradnju OU Sokobanja	2012	1.500.000 RSD	Urađen i usvojen urbanistički plan
		Izrada detaljnog urbanističkog plana za Trubarevac	Direkcija za urbanizam i izgradnju OU Sokobanja	2010	1.000.000 RSD	Urađen i usvojen urbanistički plan
3.1.2.	Izgradnja nove turističke infrastrukture	Rekonstrukcija objekata u seoskim sredinama	OU Sokobanja	2010 - 2014	OU Sokobanja	Broj rekonstruisanih objekata u seoskim sredinama
		Restauracija zgrade Lovačkog doma	OU Sokobanja	2010	OU Sokobanja	Reastaurirana zgrada Lovačkog doma
		Uređenje Banje Jošanice	MZ Jošanica KLER	2012 - 2014	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU	Uređen park u Jošanici Rekonstruisana upravna zgrada
		Uređenje pešačkih staza	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010 - 2012	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU	Dužina uređenih pešačkih staza
		Uređenje biciklističkih staza	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU Procenjena vrednost – 3.500.000 RSD	Dužina uređenih biciklističkih staza
		Postavljanje turističke signalizacije	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja JP Putevi Srbije	2010 - 2011	OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU Procenjena vrednost – 4.000.000 RSD	Postavljeno turističke signalizacije u ruralnim područjima

		Uređenje i održavanje kampa za ribolovce na Bovanu	Udruženje ribolovaca OU Sokobanja KLER	2010 - 2012	Projekti Prepristupna sredstva EU Privatna inicijativa	Uređen kamp za ribolovce na Bovanu
		Promocija preduzetništva među poljoprivrednim stanovništvom	KLER Udruženje preduzetnika	2011	OU Sokobanja Prepristupna sredstva EU	Broj organizovanih promocija
3.1.3.	Razvoj delatnosti zasnovan na tradiciji i kulturi kraja	Program izrade autentičnih suvenira	OTKS Etnos	2012	SO Sokobanja Projekti Prepristupna sredstva	Kreiran prepoznatljiv sokobanjski suvenir
		Program obnove starih zanata	OTKS Etnos	2012	SO Sokobanja Projekti Prepristupna sredstva Procenjena vrednost - 1.200.000 RSD	Obnovljena škola starih zanata
		Edukacija lokalnog stanovništva za pokretanje starih zanata	OTKS Etnos	2012	SO Sokobanja Projekti Prepristupna sredstva	Broj održanih edukacija Broj polaznika na kursovima edukacije
		Kreiranje lokalnih poreskih olakšica za delatnosti starih zanata	KLER Udruženje preduzetnika	2011	OU Sokobanja	Uvedeni podsticaji i olakšice za delatnosti starih zanata
3.1.4.	Formiranje turističkih sadržaja u ruralnim oblastima	Razvoj izletničkog turizma	OTKS KLER	2011	OU Sokobanja Projekti Prepristupna sredstva Privatna inicijativa	Broj uređenih izletišta
		Priprema objedinjene turističke ponude bazirane na prirodnim resursima i kulturno-istorijskom nasleđu	OTKS KLER	2011	OU Sokobanja Projekti Prepristupna sredstva Privatna inicijativa	Broj sadržaja iz ruralnih sredina uključen u turističku ponudu Sokobanje
		Priprema programa za razvoj i promociju planinarenja na Rtnju i Ozrenu	OTKS KLER	2011	OU Sokobanja Projekti Prepristupna sredstva Privatna inicijativa	Promotivni program za planinarenje na Rtnju i Ozrenu je promovisan
3.2. Razvoj ugostiteljskih i smeštajnih kapaciteta						
3.2.1.	Podizanje kvaliteta usluge	Kategorizacija smeštajnih objekata	KLER OTKS	2010 – 2012	MPVŠ OU Sokobanja	Broj kategorisanih smeštajnih kapaciteta u

					Projekti Prepristupna sredstva Privatna inicijativa	seoskim područjima
		Standardizacija usluga	KLER OTKS	2010 – 2012	Nadležna Ministarstva i Fondovi OU Sokobanja Projekti Prepristupna sredstva Privatna inicijativa	Broj domaćinstava sa kompletnom uslugom
		Izrada plana očuvanja autentičnog seoskog ambijenta kroz adaptaciju starih objekata	KLER OTKS	2010 – 2012	Nadležna Ministarstva i Fondovi OU Sokobanja Projekti Prepristupna sredstva Privatna inicijativa	Urađen plan očuvanja autentičnog seoskog ambijenta
		Definisanje paketa podsticaja za unapređenje ugostiteljskih usluga u Banji Jošanici	KLER OTKS Udruženje preduzetnika OU Sokobanja	2010 – 2012	OU Sokobanja	Usvojen paket podsticaja za unapređenje ugostiteljskih usluga
		Edukacija, treninzi i obuke seoskog stanovništva za bavljenje ruralnim turizmom	KLER OTKS	2010 – 2012	MPVŠ Projekti Predpristupna sredstva EU OU Sokobanja	Broj održanih obuka Broj stanovnika koji jeprošao obuke
3.2.2.	Povećanje smeštajnih kapaciteta u ruralnom turizmu	Definisanje kapaciteta i ponude privatnog smeštaja u selima	OTKS KLER	2010 – 2011	OTKS i KLER – Interni troškovi	Definisana ponuda smeštajnih kapaciteta u seoskim sredinama
		Definisanje paketa podsticaja za rekonstrukciju postojećih smeštajnih kapaciteta (apartmani, kuće)	KLER OTKS OU Sokobanja	2010 – 2012	OU Sokobanja	Usvojen paket podsticaja za rekonstrukciju postojećih smeštajnih kapaciteta
3.2.3.	Regionalna saradnja i povezivanje turističke ponude	Razvoj saradnje sa RARIS	KLER Opštine Zaječarskog okruga RARIS	2010 – 2014.	Opštine Zaječarskog orkuga Projekti Predpristupna sredstva EU Nadležna Ministarstva i Fondovi	Broj implementiranih projekata

Opšti cilj 4. – Održivo korišćenje prirodnih resursa

Posebni cilj 4.1. Održivo korišćenje šumskih resursa

n.	Programi	Projekti	Partneri	Vremenski okvir	Vrednost i izvor sredstava	Indikatori
4.1.1.	Očuvanje biodiverziteta	Kontrolisano sakupljanje samoniklog i lekovitog bilja i šumskih plodova	Srbija šume Zavod za zaštitu prirode	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU	Količina sakupljenog samoniklog i lekovitog bilja i šumskih plodova
		Osnivanje udruženja ljubitelja prirode u cilju promocije organizovanog sakupljanja lekovitog bilja i šumskih plodova	CRS RARIS Privatna inicijativa	2011	Projekti Predpristupna sredstva Fond za razvoj poljoprivrede Procenjena vrednost – 40.000 RSD	Osnovano udruženje ljubitelja prirode
		Program staranja i očuvanja o ugroženim biljnim vrstama	Srbija šume Zavod za zaštitu prirode	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU	Broj zaštićenih biljnih vrsta sa teritorije Sokobanje
		Promocija biodiverzitetne vrednosti regiona	KLER RARIS NVO sektor Zavod za zaštitu prirode	2012	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU	Program promocije biodiverziteta regiona Biodiverzitetna mapa regiona
4.1.2.	Podizanje kvaliteta šuma	Staranje o šumskom fondu	Srbija šume Privatna inicijativa	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU	Program očuvanja i razvoja šumarstva

		Ekonomski isplativo i održivo iskorišćavanje šumskih površina	KLER Srbija šume Privatna inicijativa	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU	Procenat iskorišćenosti drvne mase
		Pošumljavanje i ozelenjavanje zemljišnih površina ugroženih erozijom i ostalim nepovoljnim prirodnim i ljudskim faktorima	KLER Srbija šume	2010 – 2014	Srbija šume MPVŠRS	Pošumljanih i ozelenjenih površina u ha
4.1.3.	Razvoj lovne i ribolovne privrede	Unapređenje rada lovišta	Udruženje lovaca „Soko“ Srbija šume OTKS KLER	2011	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU OU Sokobanja	Brojno stanje divljači Nivo investicija u lovište Godišnji finansijski izveštaj
		Jačanje rada udruženja lovaca „Soko“	Udruženje lovaca „Soko“	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU OU Sokobanja	Godišnji finansijski izveštaj Broj članova udruženja
		Jačanje rada ribolovačkog udruženja	Udruženje ribolovaca	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU OU Sokobanja	Godišnji finansijski izveštaj Broj članova udruženja
		Staranje i povećanje ribljeg fonda	Udruženje ribolovaca	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi Projekti Predpristupna sredstva EU OU Sokobanja	Broj preduzetih akcija u pravcu staranja i povećanja ribljeg fonda
Posebni cilj 4.2. Valorizacija prirodnih lepota i bogatstva na održiv način						
4.2.1.	Eksploatacija termalnih izvora i proglašenje Banje	Izrada studije o mogućnostima eksploatacije termalnih	KLER MZ Jošanica	2013	Nadležna ministarstva SO Sokobanja	Urađena studija o mogućnostima eksploatacije mineralnih

	Jošanice banjom	voda u medicinske svrhe				voda u medicinske svrhe
		Izrada elaborata o rezervama termalnih voda	OU Sokobanja Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2011	Nadležna ministarstva SO Sokobanja Procenjena vrednost – 1.500.000 RSD	Urađen elaborat o rezervama termalnih voda
		Izrada projekta detaljnih hidrogeoloških istraživanja termomineralnih voda	OU Sokobanja Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2011	Nadležna ministarstva SO Sokobanja Procenjena vrednost – 2.500.000 RSD	Urađen projekat detaljnih hidrogeoloških istraživanja termomineralnih voda
		Izrada elaborata o korišćenju obnovljivih izvora energije	OU Sokobanja Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	Nadležna ministarstva SO Sokobanja Procenjena vrednost – 2.000.000 RSD	Urađen elaborat o korišćenju obnovljivih izvora energije
4.2.2.	Razvoj zaštićenih prirodnih dobara	Program razvoja, uređenje i održavanje zaštićenog prirodnog dobra „Lepterijska“	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	SO Sokobanja Nadležna Ministarstva Projekti Predpristupna sredstva	Prirodno dobro „Lepterijska“ je uređeno
		Program razvoja, uređenje i održavanje zaštićenog prirodnog dobra „Ozrenske livade“	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	SO Sokobanja Nadležna Ministarstva Projekti Predpristupna sredstva	Prirodno dobro „Ozrenske livade“ je uređeno
		Program razvoja, uređenje i održavanje zaštićenog prirodnog dobra „Mala i Velika Ripaljka“	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	SO Sokobanja Nadležna Ministarstva Projekti Predpristupna sredstva	Prirodno dobro „Mala i Velika Ripaljka“ je uređeno
4.2.3.	Očuvanje prirodnih resursa	Program razvoja i uređenja izletišta Borići	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	SO Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost – 50.000.000 RSD	Uređeno izletišta „Borići“
		Program razvoja i uređenja Seselčke pećine	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	SO Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva	Uređena „Seselčka pećina“

					Procenjena vrednost – 70.000.000 RSD	
		Program razvoja i uređenja izvora reke Moravice	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	SO Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost – 10.000.000 RSD	Uređen izvor reke Moravica
		Program razvoja i uređenja toka reke Moravice i rečnih kupališta	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	SO Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost – 150.000.000 RSD	Uređen tok reke Moravica Uređena rečna kupališta
		Program razvoja i uređenja Vrdžamskog jezera	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	SO Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva	Uređeno Vrdžamsko jezero
		Program uređenja i razvoja Bovanskog jezera	KLER Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja	2010	SO Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva Procenjena vrednost – 115.000.000 RSD	Uređeno Bovansko jezero
		Sanacija klizišta	Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja Srbija šume	2012	Nadležna Ministarstva i Fondovi OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU	Broj saniranih potencijalnih klizišta
4.2.4	Regionalna saradnja i povezivanje u cilju očuvanja prirodnih bogatstava	Dalji razvoj saradnje sa Regionalnom Agencijom za razvoj istočne Srbije (RARIS)	RARIS KLER	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU	Broj realizovanih projekata
		Saradnja sa drugim opštinama u regionu na očuvanju prirodnih bogatstava	KLER RARIS Opštine Zaječarskog i Borskog okruga	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva	Broj realizovanih projekata

					EU	
		Saradnja sa nadležnim državnim organima na očuvanju prirodnih bogatstava	KLER RARIS Opštine Zaječarskog i Borskog okruga	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU	Broj realizovanih projekata
4.2.5.	Podizanje nivoa ekološke svesti	Edukacija stanovništva	NVO sektor	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU	Broj realizovanih projekata
		Organizovanje ekoloških akcija	NVO sektor Direkcija za urbanizam i izgradnju Sokobanja JKP Napredak	2010 – 2014	Nadležna Ministarstva i Fondovi OU Sokobanja Projekti Predpristupna sredstva EU	Broj realizovanih ekoloških akcija

8. MONITORING I EVALUACIJA

Cilj monitoringa i evaluacije sprovođenja Strategije ruralnog razvoja u opštini Sokobanja je da se sistematično i redovno prikupljaju podaci, prati i nadgleda proces implementacije strateških ciljeva i zadataka i procenjuje uspeh strategije.

Svrha monitoringa i evaluacije je praćenje napretka, poboljšanje efikasnosti i uspešnosti strategije, ali i predlaganje izmena u aktivnostima na osnovu nalaza i ocena.

Vremenski okvir: Monitoring će se sprovesti kvartalno u okviru implementacije strategije za period (2010-2014. godine) i u kontinuitetu za svaku pruženu uslugu koja je predmet praćenja.

Evaluacija će se vršiti povremeno – periodično i pratiće određene faze implementacije strategije. Evaluaciju uspešnosti celovite strategije obavljaće KLER jednom godišnje i izveštaj o evaluaciji će predstavljati sastavni deo celovitog izveštaja o sprovođenju strategije koji se podnosi Skupštini opštine i javnosti na uvid, razmatranje i eventualno korigovanje.

Finalna evaluacija Strategije ruralnog razvoja obavljaće se na kraju 2014. godine.

1. Praćenje procesa implementacije
 - kako bi se obezbedilo da se *aktivnosti* koje strategija izlaže zaista sprovede i da se resursi efektivno alociraju i koriste;
2. Praćenje ishoda aktivnosti
 - u smislu efekata, vrednosti u odnosu na uloženi novac i rezultata;
3. Evaluaciju napretka u ostvarivanju svrhe i ciljeva strategije u odnosu na aktivnosti;
4. Evaluaciju uticaja strategije na život korisnika;
5. Korišćenje prikupljenih informacija kako bi se strategija dodatno razradila i informisali donosioci odluka na različitim nivoima.

Indikatori napretka i uspešnosti određeni su za svaku prioritenu ciljnu grupu i detaljno su definisani .

Metode i tehnike monitoringa i evaluacije:

Za uspešno obavljanje monitoringa i evaluacije Strategije ruralnog razvoja opštine koristeće se: evidencija korisnika i usluga, anketa, intervju i foto zapisi.

KLER će u svojim godišnjim planovima rada preciznije definisati tehnike pomoću kojih će se sprovesti monitoring i evaluacija Strategije.

Nosioci procesa monitoringa i evaluacije:

Koordinator aktivnosti monitoringa i evaluacije je KLER, uz stručnu pomoć Poljoprivredne stručne službe.

Svi nosioci programa, usluga ili pojedinačnih aktivnosti su u obavezi da u skladu sa opštim indikatorima definišu specifične i obezbede njihovo merenje tokom trajanja implementacije.

Korišćenje rezultata monitoringa i evaluacije:

Primarna svrha prikupljanja podatka i donošenja ocena o napretku i uspehu je provera zasnovanosti i realističnosti strategije, pa s tim u vezi i korigovanje ciljeva i zadataka, ukoliko je to potrebno. Kvartalni rezultati monitoringa se sumiraju i sačinjavaju godišnji izveštaji koji se prezentuju Skupštini opštine i javnosti na uvid i razmatranje.

9. PLAN ZA SMANJENJE RIZIKA

	Određenje rizika	Uticaj	Pristup smanjenju rizika
1.	Nedovoljan broj kvalitetnih projekata	Usporavanje realizacije strategije.	Dovoljan broj aktera / aplikanata sa izgrađenim kapacitetima i motivisanošću za izradu predloga projekata.
2.	Nedovoljna budžetska sredstva izdvojena za realizaciju strategije	<ul style="list-style-type: none">• Nemogućnost realizacije strateških ciljeva.• Redefinisanje prioriteta	<ul style="list-style-type: none">• Traganje za drugim izvorima finansiranja• lobiranje
3.	Gubitak političke podrške od strane lokalne samouprave za sprovođenje strategije	Usporavanje realizacije strategije.	Lobiranje za obezbeđivanje političke podrške. Lobiranje i apliciranje kod donatora.
4.	Nedovoljna podrška građana za sprovođenje strategije	Otežavanje i usporavanje sprovođenja strategije	Kampanje, promotivne aktivnosti i informisanje o interesima i efektima sprovođenja strategije.
6.	Izostanak promene potrebnih zakona na nacionalnom nivou	Lokalna samouprava promeni odnos prema prioritetima i okrene se	Javno zastupanje ka državno nivou

		drugim oblastima	
7.	Kašnjenje sa utvrđivanjem standarda lokalnih usluga sa nacionalnog nivoa	Nedovoljna sredstva za implementaciju lokalne strategije od prve godine primene	Rebalansiranje lokalnog budžeta, traganje za alternativnim izvorima finansiranja projekata – donatori

10. PLAN KOMUNIKACIJE

Ovaj odeljak posvećen je ostvarivanju participacije građana u izradi i sprovođenju strategije i transparentnosti rada KLER-a Opštine Sokobanja.

Iz tog razloga, definisane su aktivnosti koje omogućuju vidljivost procesa i povećavanje učešća zajednice i odnose se na sve faze izrade i implementacije strategije.

Cilj predviđenih mera ovog dela strategije su:

- informisanje svih aktera u procesu
- mobilisanje svih ljudskih i materijalnih resursa
- pokretanje na akciju svih odgovornih društvenih činioaca.

1. Izrada strateškog dokumenta

Ova faza je kakarakteristična po visokom učešću raznorodnih društvenih činilaca u analizi stanja, određivanje prioriteta i definisanje konkretnih zadataka. U toku ove faze obavlja se i intenzivan rad na obuci lokalnih aktera za sprovođenje procesa planiranja. Forme koje su korišćene:

- Radni sastanci stručnih lica na donošenju strategije.
- Konsultacije sa korisničkim grupama i organizacijama korisnika.
- Konsultacija sa stručnim službama u Republici.

2. Promocija usvojenih strateških opredeljenja

- Javna rasprava sa građanima o predlogu strategije
- Izrada plakata sa osnovnim informacijama o projektu i postavljanje istog u sve ustanove i javna mesta relevantna za oblast ruralnog razvoja
- Izrada flajera sa informacijama o projektu i njihova podela u relevantnim institucijama u opštini

- Izrada logoa strategije koji će se koristiti kao promotivno sredstvo na svim projektima koji budu proizašli iz strategije.
- Postavljanje podataka o projektu na web sajtu opštine i značajnih institucija iz oblasti ruralnog razvoja.
- Prikaz prezentacije Strategije ruralnog razvoja Skupštini opštine Sokobanja i usvojenje iste na skupštini.
- Štampanje i distribucija usvojene strategije svim akterima socijalne zaštite i nosiocima javnih ovlašćenja i vlasti
- Konferencija za štampu, nakon usvajanja strategije, o uspostavljenim strateškim ciljevima.

3. Implementacija strategije i praćenje napredka i ocene uspeha

- Formiranje Tima za komunikaciju sa medijima u okviru Strategije ruralnog razvoja.
- Konferencija za medije o postignutim rezultatima najmanje 2 puta godišnje.
- Ispitivanje javnog mnjenja putem ankete o sprovođenju Strategije ruralnog razvoja na teritoriji opštine u svim ustanovama socijalne zaštite i uslužnom centru opštine, na kraju svake godine.
- Izrada i prezentacija Skupštini Opštini i javnosti godišnjeg izveštaja o realizaciji strategije od strane KLERa.